

KB, de nationale bibliotheek
JAARVERSLAG 2020

Versie 2.0

KB } nationale
bibliotheek

Statutaire naam, vestigingsplaats en rechtsvorm

Bevoegd gezag nummer	20309
Statutaire naam	Koninklijke Bibliotheek
Juridische vorm	Publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan met rechtspersoonlijkheid
KVK nummer	27377634
Sector	Onderwijsgerelateerd

Statutair adres

Straatnaam	Prins Willem-Alexanderhof
Huisnummer	5
Postcode	2595 BE
Vestigingsplaats	Den Haag

Correspondentieadres

Postbusnummer	90407
Postcode	2509 LK
Plaats	Den Haag

Website

<http://www.kb.nl>

Contactpersoon

Bestuurssecretaris	Gerard Bouwmeester
Per	Gerard.Bouwmeester@kb.nl
	+31 (0) 70 314 0463

Leeswijzer

Met dit jaarverslag legt de Koninklijke Bibliotheek (KB) verantwoording af over het in 2020 gevoerde beleid en de in dat jaar behaalde resultaten. Het jaarverslag is bedoeld voor de Nederlandse overheid, in het bijzonder het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarnaast wil de KB haar collega-instellingen en het publiek informeren over de activiteiten van de nationale bibliotheek. In dat kader zal tevens een publieksjaarverslag verschijnen. De beleidsverantwoording is opgebouwd rond de vier hoofdlijnen uit het vigerende beleidsplan, *Werken met woorden*: het geschreven woord aan het werk zetten (hoofdstuk 2), zorgen voor het geschreven woord (hoofdstuk 3), de infrastructuur voor het geschreven woord organiseren (hoofdstuk 4) en onze organisatie en netwerken ontwikkelen (hoofdstuk 5). In de hoofdstukken daarna volgt een beschouwing op de personele en financiële stand van zaken. Hoofdstuk 8 is de continuïteitsparagraaf, en de jaarrekening is als hoofdstuk 9 opgenomen.

Het jaarverslag is digitaal beschikbaar via de KB-website.

Inhoudsopgave

Woord vooraf.....	5
1.1 Bestuur en Organisatie	7
1.2 Wettelijke taken	8
1.3 Missie en visie	9
1.4 Strategische prioriteiten	9
2. Het geschreven woord aan het werk zetten.....	10
2.1 Lezen.....	10
2.2 Digitale geletterdheid.....	11
2.3 Onderzoek.....	12
2.4 Vieren	13
3. Zorgen voor het geschreven woord	13
3.1 Digitaal Magazijn	14
3.2 Metadata.....	14
3.3 Fysiek magazijn	15
4. De infrastructuur voor het geschreven woord organiseren	15
4.1 We laten onze infrastructuur geregisseerd groeien	15
4.2 Digitale publieke ruimte	16
4.3 Gezamenlijke Infrastructuur.....	16
4.4 Legacy en bedrijfszekerheid	17
5. Onszelf en onze netwerken ontwikkelen	17
5.1 Netwerk van openbare bibliotheken.....	18
5.2 Data-geïnformeerd werken.....	19
5.3 Internationaal	19
5.4 Duurzaamheid.....	20
5.5 Communicatie	20
5.6 H(erh)uisvesting	20
5.7 Databeveiliging & privacy.....	20
5.8 Kwaliteitszorg en klachtenafhandeling.....	21
6. Personeel	21
6.1 Samenstelling Personeel	21
6.2 Leren en ontwikkelen.....	22
6.3 Inzetbaarheid en ziekteverzuim.....	23
7. Financiën.....	23
7.1 Algemeen.....	23
7.2 Kengetallen.....	25
7.3 Saldo van baten en lasten 2020.....	25
7.4 Begroting 2021.....	26
8. Continuïteitsparagraaf	27
8.1 Inleiding	27
8.2 Gegevensset.....	27
9. Jaarrekening.....	32
10. Overige gegevens	68
10.1 Controleverklaring	68
11. Bijlagen.....	77

Woord vooraf

We zijn nu precies halverwege de huidige beleidsperiode (2019-2022) van Werken met woorden. Normaal gesproken een moment om de balans op te maken met betrekking tot de voortgang van de strategische prioriteiten die we onder handen hebben. Dat zullen we ook doen, maar een jaarverslag over 2020 zou geen relatie tot de werkelijkheid hebben, als we niet benoemden dat het een jaar was waarin we ons werk onder onvoorziene omstandigheden uitvoerden. Het Coronavirus bracht ook Nederland in onbekend vaarwater, waar het, in de woorden van de minister-president, ‘varen op zicht’ was. De gevolgen daarvan waren overal merk- en voelbaar, uiteraard ook voor de Koninklijke Bibliotheek.

De pandemie en de gevolgen daarvan werkten door in zowel onze dienstverlening als in onze bedrijfsvoering. De eerste lockdown in het voorjaar van 2020 betekende voor ons dat we onze leesalen en kantoren langere tijd moesten sluiten, voor zover wij konden nagaan voor het eerst in onze geschiedenis (die toch begint in 1798). Dankzij het in voorgaande jaren tijdig inzetten op goede mogelijkheden om digitaal op afstand te werken en met begrip voor de vaak complexe thuissituaties waarin ook veel KB’ers hun werk op dat moment moesten doen, hebben we ons gericht op het werk met een directe maatschappelijke meerwaarde.

Nederland kwam thuis te zitten en in nauwe en in crisistijd geïntensiveerde netwerksamenwerking hebben wij als nationale bibliotheek ervoor gezorgd dat er (door)gelezen en geleerd kon worden. En dat gebeurde ook ruimschoots – in 2020 werden al onze diensten substantieel meer gebruikt, door meer dan 5,5 miljoen Nederlanders. Dat kon uiteraard via onze bestaande online diensten (Delpher, Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren, online Bibliotheek), maar in het ‘Coronajaar’ daarnaast bijvoorbeeld via een snel ontwikkelde en goed gebruikte app ThuisBieb en via het gratis toegankelijk maken van veel luisterboeken via de LuisterBieb. Ook onze collectie bleef groeien en zodra het kon gingen collega’s aan de slag met de fysiek binnengekomen boeken, kranten en tijdschriften. Wanneer dat niet kon, werd de extra capaciteit ingezet voor het verwerken van digitaal materiaal.

In het nu voorliggende jaarverslag rapporteren we nader over 2020, waarin we de omstandigheden (corona) en focus (maatschappelijke meerwaarde) hadden zoals hierboven benoemd, maar we er daarnaast in geslaagd zijn om de reguliere bedrijfsvoering zoveel mogelijk doorgang te laten vinden. ‘Corona’ werkte op veel plaatsen door, maar voor de algehele leesbaarheid zijn we in dit jaarverslag terughoudend geweest met het herhalen van deze impact.

Vooruitlopend op de navolgende meer gedetailleerde bespreking kunnen we hier al concluderen dat we trots zijn op de geboekte resultaten. In deze beleidsperiode werken we met woorden om bij te dragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties: publieke toegang tot informatie, bevorderen van wetenschap en geletterdheid en het veiligstellen van erfgoed. Zo dragen we vanuit de kracht van het geschreven woord bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland.

Een dwarsdoorsnede van onze resultaten laat dat goed zien. In 2020 bezochten meer dan 5,5 miljoen mensen (39% van alle volwassen Nederlanders) minstens één van onze digitale diensten, waaronder de online Bibliotheek, de digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren (DBNL) en Delpher. De online Bibliotheek – waar inmiddels 33.000 ebooks en 4.400 luisterboeken beschikbaar zijn – werd vernieuwd. Met onze partners in het netwerk van openbare bibliotheken bereikten we een miljoen kinderen om ze meer en beter te laten lezen. Ook voor mensen met een leesbeperking maakten we het makkelijker om te (blijven) lezen. Met onze partners hielpen we Nederlanders bij het vergroten van hun (digitale) basisvaardigheden, bijvoorbeeld rondom Donorregistratie en de CoronaMelder-app. De uitbouw van het aantal Informatiepunten Digitale Overheid ging ondanks Corona vrijwel onverminderd

door (begin 2021 wordt het honderdste IDO geopend). In het KB Atelier wordt volop geëxperimenteerd met allerlei nieuwe vormen van publieksprogrammering. Online werden #verhalenvoornu verteld en daarna ging het over #liefdeenvriendschap. Een ander mooi digitaal resultaat was de Middeleeuwse memegenerator, waarmee internetmemes gemaakt kunnen worden (wat vele duizenden inmiddels deden) op basis van miniatures uit de collectie van de KB.

We werkten verder aan onze herhuisvesting. We bouwden verder aan onze nieuwe Digitale Magazijn en kregen zekerheid over het onderbrengen van onze collecties in een overheidsdatacentrum. We lanceerden het Geheugen van Nederland, een campagne met onze erfgoedpartners om de maatschappelijke waarde van digitale erfgoedcollecties te vergroten. Met een unieke groep partners uit cultuur en media zijn we actief in het netwerk van Public Spaces, dat zich inzet voor publieke ruimte op het internet. En we leerden om te gaan met verschillen in het uitspreken van onze wens voor een meer inclusieve samenleving, die begint bij onszelf.

Met plezier en trots bieden we nu dit verslag over 2020 aan, dat laat zien dat de KB een bron van inspiratie en ontwikkeling blijft. We danken alle medewerkers en (die van) onze netwerkpartners voor hun bijdrage aan deze resultaten.

mr. T.H.J. (Tjibbe) Joustra
Voorzitter Algemeen Bestuurscollege

dr. E.J.B. (Lily) Knibbeler
Algemeen directeur

1.1 Bestuur en Organisatie

De KB kent een geschiedenis van ruim 200 jaar; zij is in 1798 opgericht als nationale bibliotheek. Sinds 1993 is de KB een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO), gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Met ingang van 1 januari 2015 zijn, naast de al relevante Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) en de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen voor de KB van kracht geworden.

De bevoegdheid tot regeling en bestuur van de KB berust bij het Algemeen Bestuurscollege (ABC). De taken en bevoegdheden van het ABC zijn vastgelegd in de WHW en gespecificeerd in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*. Het ABC vergaderde in 2020 vijf keer. Haar auditcommissie (AC) vergaderde drie keer. In beide gremia spelen zowel reguliere zaken als begroting, jaarverslag en -rekening als bijvoorbeeld de herhuisvesting een grote rol. Daarnaast staat men regelmatig stil bij het organisatiebeleid, subsidieprogramma's en ontwikkelingen in de diverse netwerken waarin de KB actief is.

Binnen het kader van het door het ABC vastgestelde beleid berust de dagelijkse leiding van de KB bij de algemeen directeur, die verantwoording verschuldigd is aan het ABC. De algemeen directeur vormt samen met de sectorhoofden het directieteam van de KB. De sectoren zijn ingedeeld naar werkprocessen, waarbij zoveel mogelijk gelijksoortige taken (met eenzelfde oriëntatie) op dezelfde plaats zijn ondergebracht. Het hoofd van de sector Innovatie & ICT is tevens plaatsvervangend algemeen directeur (en Chief Information Officer). De taken en bevoegdheden van de leden van het directieteam zijn vastgelegd in het *Directiestatuut*, vastgesteld op 20 oktober 2010 en sindsdien geldend.

Met ingang van 1 januari 2020 heeft de KB op grond van het financiële belang en de maatschappelijke functie een zogenaamde oob-status gekregen ('organisatie van openbaar belang'). Dit is van invloed op de governance- en toezichtstructuur van de KB:

- Tenminste één lid van de auditcommissie is onafhankelijk van de KB;
- Er gelden strengere eisen ten aanzien van de kwaliteitsbeheersing en de onafhankelijkheid van de accountant belast met de jaarrekeningcontrole;
- De controleverklaring bij de jaarrekening is uitgebreider en gaat onder meer in op de kernpunten van de controle; en
- De uitvoering van de jaarrekeningcontrole komt onder toezicht te staan van de AFM.

Per 1/1/2021 is uittredend ABC-lid mw. Leeflang benoemd tot extern lid van de AC. Het heeft uiteraard de voorkeur om een extern lid met meer distantie tot de organisatie te benoemen (zoals, ter vergelijking, item 2.1.8 van de Corporate Governance Code (2016), maar gegeven enkele niet succesvolle wervingsprocedures met een dergelijk profiel in 2020 is deze benoeming ons inziens ter overbrugging een goede manier om deze rol kwaliteitsvol te vervullen. Bij die overweging speelt ook een rol dat wij in Q1 2021 een nieuw te benoemen ABC-lid zullen benoemen tot tweede 'regulier' lid van de AC, waardoor een blik met distantie juist in dit jaar geborgd is. We gebruiken 2021 om, verrijkt met de ervaringen van de achterliggende periode, alsnog zo snel mogelijk een naar geest en letter onafhankelijk AC-lid te benoemen.

Samenstelling Algemeen Bestuurscollege in 2020

- mr. T.H.J. Joustra (voorzitter, tweede termijn, tot 25 november 2025)
- mr. F. Leeflang (eerste termijn, tot 1 januari 2021) (tevens lid AC)
- prof. dr. B.A. de Graaf (eerste termijn, tot 1 november 2024) (NB: de brief waarin deze benoeming door het ministerie van OCW bevestigd werd, is gedateerd op 16 juni 2020; daarom wordt die datum als intredingsdatum aangehouden. Prof. de Graaf nam voor die datum ook niet deel aan vergaderingen van het ABC.)
- dhr. W. van der Stelt (tweede termijn, tot 1 juli 2024) (tevens voorzitter AC)
- dr. K. Veling (eerste termijn, tot 1 januari 2021)

Samenstelling directieteam in 2020

- dr. E.J.B. Knibbeler (algemeen directeur)
- ir. M.J. van den Berg (sectorhoofd Innovatie & ICT, plv. algemeen directeur)
- drs. J. W. van Wessel (sectorhoofd Verwerking & Behoud)
- dhr. E. Boot M.Sc. (sectorhoofd Bedrijfsvoering)
- drs. I.E. Klink (sectorhoofd Marketing & Diensten)

1.2 Wettelijke taken

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5) en de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob, Art. 9) beschrijven de taken en het werkterrein van de KB. Deze komen samen in het *Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek*. Dat bestuursreglement vat de taken van de KB als volgt samen (Art. 2.2):

‘De Koninklijke Bibliotheek is als nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en heeft in ieder geval tot taak:

- a. Informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek, het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf;
- b. het aansturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door:
 1. afstemming en coördinatie;
 2. educatie, informatie en reflectie;
 3. vertegenwoordiging en promotie;
- c. het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek;
- d. het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap;
- e. het zorg dragen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en digitale publicaties;
- f. het bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkterrein;
- g. het verrichten van onderzoek, gericht op de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het in de wet genoemde terrein;
- h. het zorg dragen voor landelijke programma’s voor conservering en digitalisering;
- i. het bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de duurzame toegankelijkheid van digitale wetenschappelijke publicaties;
- j. het bevorderen van de afstemming met overige wetenschappelijke bibliotheken in en buiten

Nederland;

- k. het bevorderen van de samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen op haar werkterrein;
- l. het bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkterrein.

In *Werken met woorden* (beleidsplan 2019-2022) heeft de KB haar strategie ter concretisering van deze taken beschreven conform de wettelijke verplichting (WHW, Art. 2 en 2.2a, lid 1 en Wsob, Art. 19.3).

1.3 Missie en visie

Missie: de kracht van het geschreven woord

De KB is de nationale bibliotheek van Nederland: vanuit de kracht van het geschreven woord dragen wij bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Dit doen we samen met vele partners in het domein van de openbare bibliotheken, het erfgoed en de wetenschap. Als nationale bibliotheek maakt de KB de bibliotheekcollectie-Nederland zichtbaar, bruikbaar en houdbaar. De vrije toegang tot dit gezamenlijke bezit van publiek gefinancierde bibliotheken zorgt ervoor dat mensen op nieuwe ideeën worden gebracht en op elkaars inzichten kunnen voortbouwen.

Visie: de kracht van het netwerk

De kwaliteit van de keten van publieke toegang tot informatie en het bestaansrecht van organisaties daarbinnen wordt bepaald door hun missie en de positie die ze innemen in de netwerken waarin zij opereren. Dit uitgangspunt vraagt om goede kennis van de eigen rol en die van anderen om op basis daarvan te handelen. De KB gaat bij de uitvoering van haar taken uit van de kracht van haar netwerk.

1.4 Strategische prioriteiten

Als nationale bibliotheek dragen we met onze partners bij aan vier duurzame ontwikkelingsdoelen: publieke toegang tot informatie, het bevorderen van wetenschap, het vergroten van de geletterdheid en het bewaren en beschikbaar stellen van erfgoed. We doen dat vanuit de kracht van het geschreven woord en dragen zo bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. 2020 is het tweede jaar van 'Werken met woorden', het plan dat de doelen en ambities van de KB in de periode 2019 – 2022 beschrijft. Dit jaarverslag beschrijft hoe we in 2020 invulling hebben gegeven aan de strategische prioriteiten die we in dat plan hebben gedefinieerd.

DBNL/SHETS.NL

2. Het geschreven woord aan het werk zetten

Alle digitale diensten van de KB bereiken samen meer dan 5,5 miljoen mensen (onderzoek GfK). Dat wil zeggen dat 39% van de Nederlanders in de loop van het jaar (meetpunt zomer 2018-zomer 2019; was 33% in 2017/2018) een keer op de Online Bibliotheek, Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL), Delpher en/of andere diensten zijn beland. Omdat de maatschappelijke waarde pas gerealiseerd wordt als mensen daadwerkelijk in contact komen met diensten, fysiek en digitaal, is dit een vroegdevolle ontwikkeling.

2.1 Lezen

Groei

2020 was een goed jaar voor het lezen. Over de volle breedte, wereldwijd en in Nederland, ging het lezen in de plus. Voor de online bibliotheek geldt dat sinds de corona-lockdown er structureel ruim meer dan 100.000 uitleningen per week worden gedaan. In 2019 werd dit alleen in de zomermaanden, traditioneel goede maanden voor het lezen, gehaald. De stijging van 50% die op deze manier al gerealiseerd werd, werd nog versterkt na de lancering van de nieuwe app in september 2020. In het vierde kwartaal werd zo een plus van 80% gerealiseerd ten opzichte van 2019. Deze groei lijkt ook structureel te zijn en leidt tot een navenante stijging in afdracht aan leenvergoedingen.

Extra inzet corona

Tijdens de eerste lockdown is met man en macht gewerkt aan een speciale Thuisbieb-app met e-books, om laagdrempelig lezen tijdens de lockdown mogelijk te maken. Ook werd er een campagne gelanceerd met 100 gratis luisterboeken in de LuisterBieb en nam de KB deel aan de brede campagne #ikleesthuis. Voor deze activiteiten zijn extra investeringen gedaan, om aan te sluiten op de acute maatschappelijke

vraag.

Leesoffensief en toegankelijkheid

Het aangekondigde Leesoffensief, dat één van de kernlijnen van het bibliotheekconvenant werd, is in het najaar gestart, met belangrijke rollen voor Boekstart en de Bibliotheek op School. De inwoners van de CAS eilanden (Curaçao, Aruba, St Maarten) zijn in het tweede kwartaal aangesloten op de digitale bibliotheek. Hiermee hebben de inwoners toegang tot de digitale diensten die we aanbieden op de online bibliotheek. Vanuit de bibliotheekvoorziening Passend Lezen (voor mensen met een leesbeperking) is ook aangesloten op leesbevorderingsactiviteiten, zoals de campagne Nederland Leest. Het geschenkexemplaar van *Het zwijgen van Maria Zachea* was bijvoorbeeld te lezen in audio en braille. Ook wordt aandacht besteed aan wat er aan collectie en promotie nodig is, specifiek voor de doelgroep kinderen met een visuele beperking.

Uitleningen

De top 100 meest uitgeleende boeken 2020 begint met *De meeste mensen deugen* van Rutger Bregman. De gehele top 3 wordt in beslag genomen door oorspronkelijk Nederlandstalige boeken voor volwassenen (anders dan de top 3 verkochte boeken, waar Lucinda Riley 2 van de 3 plaatsen bezet). Booker-Prize winnaar *De avond is ongemak* van Marieke Lucas Rijneveld staat bij uitgeleende boeken op de 2de plek en 't Hooge nest van Roxane van Iperen op de 3de plek.

Brede collectie

De breedte van het aanbod is een van de succesfactoren in leesbevordering. De collectie van de online bibliotheek is al zeer groot (ruim 28.000 titels) en de voorbereidingen zijn gestart om ook de titels die via de DBNL gedigitaliseerd zijn beschikbaar te stellen via de catalogi van openbare bibliotheken en op Bibliotheek.nl.

2.2 Digitale geletterdheid

Om maatschappelijk mee te kunnen doen, is het belangrijk om geletterd te zijn, te kunnen lezen en schrijven. Maar in een digitaliserende samenleving is in het verlengde daarvan ook digitale geletterdheid essentieel.

Basisvaardigheden

De dienstverlening via bibliotheken die gericht is op het verkrijgen van basisvaardigheden is de pioniersfase voorbij. Naast de taalhuizen, die inmiddels een vaste positie in het aanbod van bibliotheken hebben en de dienstverlening gericht op digitale vaardigheden, wordt nu ook aan andere basisvaardigheden gewerkt. Specifiek geldt dat in 2020 voor ondersteuning rondom Donorregistratie en de CoronaMelder-app. Er is een succesvolle pilot inloopscholen gericht op duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt, in het kader van een leven lang ontwikkelen. De aanvraag voor financiering uit het Erasmus+ programma voor het project NEWCOMER is gehonoreerd. Het doel van NEWCOMER is om een serie van internationale meetings voor bibliotheken te organiseren om de best practices op het gebied van volwasseneneducatie en sociale inclusie met elkaar uit te wisselen.

Informatiepunten Digitale Overheid

In het tweede jaar van dit programma ging de uitbouw van het aantal Informatiepunten Digitale Overheid vrijwel onverminderd door (begin 2021 wordt het honderdste IDO geopend), maar door de bibliotheeksluitingen als gevolg van corona is het effect ervan minder succesvol dan voorzien. Het is bemoedigend dat er een advies ligt voor de bekostiging van een landelijk dekkend netwerk van Informatiepunten Digitale Overheid. Het zou gaan om een bedrag van €16,5 miljoen, als het lukt om 10% van de doelgroep te bereiken. De Vereniging Nederlandse Gemeenten en het ministerie van

Binnenlandse Zaken hebben dit vastgelegd in het in augustus gepubliceerde Manifest voor Digitale Overheid in het (post-)coronatijdperk.

Mediawijsheid

De KB participeert in het netwerk Mediawijsheid, dat als doel heeft om iedereen in Nederland in staat te stellen mediawijs op te groeien en te leven. De KB heeft tijdens de Week van de Mediawijsheid in november de Data Detox Kit gelanceerd en geparticipeerd in de Media Ukkie Dagen voor de mediaopvoeding voor 0-6 jarigen.

2.3 Onderzoek

Delpher, DBNL en literatuurgeschiedenis.org

Voor onze beide grootste onderzoeksdiensten is er een flinke groei in bereik en gebruik van onze digitale collecties. Iets minder uitgesproken dan bij lezen, maar wel met een flinke plus (bereik: Delpher +35% en DBNL +11%) (in bijlage A staan deze percentages in context). In beide diensten werd – ondanks corona – frequent nieuwe content opgeleverd (Delpher per kwartaal, DBNL per maand). In de DBNL werden in 2020 in totaal liefst 460 nieuwe titels beschikbaar gesteld.

In november werd de nieuwe huisstijl van Delpher geïntroduceerd, waar al geruime tijd aan gewerkt werd. Aansluitend vierden we digitaal de jaarlijkse Delpherdag met drie online lezingen, een tentoonstelling en een Delpher-podcast (over de liefde van toen). De 17e-eeuwse krantenset op Delpher, die onder leiding van Nicoline van der Sijs getranscribeerd is door vrijwilligers, kreeg de Nederlandse Dataprijs 2020.

Delpher is opnieuw geselecteerd voor opname als onderzoeksfaciliteit in het Landschap van Grootchalige Wetenschappelijke Infrastructuur van 2020.

In december is het Beleidsplan 2021-2023 voor de DBNL goedgekeurd door het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie. In de komende beleidsperiode wordt ingezet op optimale beschikbaarheid en toegankelijkheid en representativiteit en meerstemmigheid van de DBNL-collectie. Het kwam tot stand in samenwerking met de betrokken partnerorganisaties de Taalunie en de Vlaamse Erfgoedbibliotheken en de inbreng van diverse stakeholders.

De livegang van literatuurgeschiedenis.org vond plaats op 12 november en de site is op 24 november gepresenteerd op het symposium Dag van het Literatuuronderwijs.

Fysieke bibliotheek

De leeszalen van de KB zijn in dit coronajaar regelmatig gesloten geweest en in de periode van openstelling na 1 juli, konden van de 477 werkplekken er maximaal 152 door bezoekers gebruikt worden. Dit verklaart de sterke afname van het bezoek met twee derde tot ruim 28.000 bezoekers in 2020. Wel werd de hervatting van de dienstverlening (met de benodigde veiligheidsmaatregelen) gewaardeerd door de bezoekers.

Geheugen van Nederland

Het Netwerk Digitaal Erfgoed lanceerde kort voor de zomer een eerste versie van de gezamenlijke erfgoedwebsite Geheugen van Nederland. De publiekslancering volgde op 25 november. De resultaten zijn tot nu toe bemoedigend. Er zijn al meer dan 3 miljoen unieke personen bereikt, vooral via sociale media (Facebook, Instagram). 39 erfgoedinstellingen zijn tot nu toe betrokken bij deze campagne. De KB heeft als onderdeel van het Netwerk Digitaal Erfgoed verantwoordelijkheid genomen voor de redactie, maar ook voor de doorontwikkeling van het Geheugen van Nederland.

Toegankelijkheid wetenschap

De pilot waarin onderwijsprofessionals toegang krijgen tot EBSCO Education Source wordt voortgezet. Dit is begin oktober gecommuniceerd met het onderwijsveld. Sinds januari 2020 melden zich gemiddeld 25 onderwijsprofessionals per week aan voor de pilot, waarin onderwijzers toegang krijgen tot relevante wetenschappelijke bronnen.

De Lean Library plug-in is gerealiseerd, waarmee gebruikers via hun browser eenvoudig kunnen zien of de KB een licentie heeft op een bepaalde bron.

CLARIAH

Om tools voor text- en datamining (gericht op bijvoorbeeld woordfrequenties, vocabulaire en sentimenten) te kunnen gebruiken is het tot nu toe gebruikelijk dat de data gekopieerd wordt naar de gebruiker. Omdat het auteursrecht beperkingen oplegt voor het kopiëren en daarbij telkens opnieuw kopieën moeten worden gemaakt, bestaat al langere tijd de wens om het omgekeerde mogelijk te maken: de tools naar de data te brengen. Er wordt binnen CLARIAH gewerkt aan deze usecase 'Text as Data', de mogelijkheid om algoritmes te kunnen toepassen op de collecties van de KB.

Internationaal

Naast deze nationale betrokkenheid speelt de KB ook een rol in internationale netwerken rond dit thema. Steven Claeysens, conservator Digitale Collecties, is verkozen tot voorzitter van de Steering Group van de Research Community van de Europeana Network Association (ENA). Maaïke Napolitano, dienstcoördinator van Delpher, zit in de Conference Programme Committee van het jaarlijkse congres van wetenschappelijke bibliotheken in Europa (LIBER). De implementatie van de nieuwe Europese auteursrechtlijn was aanleiding voor de Nederlandse Auteursrechten werkgroep, waar Annemarie Beunen als jurist namens de KB deel van uitmaakt, om met erfgoedinstellingen internationaal kennis en ervaring te delen over proces en inhoud in verschillende landen. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid, laat nu ook onderzoek doen naar juridische, beleidsmatige en technische randvoorwaarden voor webharvesting. De intentie is om een nationale domeincrawl door de KB (en andere organisaties) mogelijk te maken. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Instituut voor Informatierecht (IvIR) van de UvA.

2.4 Vieren

In het KB Atelier wordt volop geëxperimenteerd met allerlei nieuwe vormen van publieksprogrammering. De daarvoor bestemde ruimte tussen het Nationaal Archief en de KB werd in het tweede kwartaal opgeleverd. De intentie was om direct daarna met verschillende fysieke trajecten van start te gaan. Helaas gooide corona hier roet in het eten, maar er werd online wel het nodige gerealiseerd. Online werden #verhalenvoornu verteld en daarna ging het over #liefdeenvriendschap.

Een ander mooi digitaal resultaat was de Middeleeuwse memegenerator, waarmee je internetmemes kunt maken op basis van miniaturen uit de collectie van de KB. Inspiratie kwam van de Memelords van de Library of Congress. Niet minder dan 1.000 memes werden de eerste twee dagen gemaakt. In totaal heeft de campagne na een week online meer dan 600.000 mensen bereikt.

70 topstukken werden toegevoegd aan Wikimedia, waarmee deze rechtenvrije werken ook in die context kunnen worden hergebruikt.

3. Zorgen voor het geschreven woord

De hoeveelheid informatie in de wereld neemt toe, we verwerken steeds meer typen informatie, maar de verwerkingscapaciteit neemt niet toe. In 2020 is een nieuwe Verwerkings- en Opslagstrategie gerealiseerd. Met digitaal als startpunt in plaats van als afgeleide; ondertussen onze fysieke collecties niet verwaarlozend. Zowel op gebruik als op behoud gericht; in plaats van primair op behoud. Gericht op de netwerken waar wij deel van uitmaken, waarbinnen wij erfgoed- en bibliotheekcollecties samen tot stand brengen en collecties liever koppelen dan doubleren.

3.1 Digitaal Magazijn

Een fundamentele rol van de KB is het vastleggen van het geschreven woord van nu voor de toekomst. Sinds 2003 heeft de KB een Digitaal Magazijn waarin voortdurend wordt gewerkt aan de (her)bruikbaarheid van digitale informatie op de lange termijn. In 2019 besteedden we een nieuw Digitaal Magazijn aan. 2020 begon met de Proof-of-concept (PoC) met de eerste kandidaat uit de aanbesteding. Helaas bleek hun aanvankelijke aanbod niet overeenkomstig de daadwerkelijke mogelijkheden en is besloten om de PoC voortijdig te beëindigen. Gelukkig is de PoC met Ex Libris, de tweede partij die uit de aanbesteding kwam wel succesvol afgesloten en kon op de valreep van het jaar een overeenkomst voor het Digitaal Magazijn worden afgesloten. We hebben hard gewerkt aan de certificering met het Core Trust Seal, de feedback hierop helpt om dit certificaat ook daadwerkelijk te realiseren in 2021. Zie over het nieuw Digitaal Magazijn voorts par. 4.1.

Naast deze grote stap in het digitale magazijn, hebben we ook het IT-gereedschap en verwerkingsproces rond de opbouw van onze digitale collecties verbeterd. Kleine uitgevers en leveranciers kunnen hun digitale publicaties in een verbeterd webloket uploaden en deponeren bij de KB. Dit kan naast PDF voortaan ook als ePub bestanden. Ook voor de webcollecties is de Web Curator Tool doorontwikkeld, samen met collega's van de nationale bibliotheek van Nieuw-Zeeland (Wellington). De KB heeft verantwoordelijkheid genomen voor het online register van webarchieven, dat in de context van het Netwerk Digitaal Erfgoed is opgebouwd.

De toename *born digital* publicaties is groot door een stevige groei van de Institutionele repositories. Overige contentstromen (e-books, websites) zijn conform de prognose. De toename van *gedigitaliseerde* publicaties is zoals voorzien groot: van 200.000 in 2019 naar ruim 500.000 in 2020.

3.2 Metadata

De grote mijlpaal van dit jaar was de aanbesteding van de registratiefunctie. Sinds 1969 hebben veel bibliotheken in Nederland samengewerkt in een nationaal gemeenschappelijk geautomatiseerd catalogiseersysteem (GGC). In de loop der jaren is dit overgegaan in een gemeenschappelijke informatie-infrastructuur (GII), die werd afgenomen van OCLC. De universiteitsbibliotheken hebben in de afgelopen jaren de overstap gemaakt naar de wereldwijde infrastructuur van OCLC. Voor de KB bleek deze overgang, gezien de nationale bibliografische rol, niet passend. Daarmee werken alleen de KB en de openbare bibliotheken (via NBD Biblion) nog in het GGC. Voor het registreren van de eigen collectie heeft de KB – in nauwe samenspraak met NBD Biblion – nu een aanbesteding gedaan voor de registratiefunctie. In de procedure is een leverancier geselecteerd, het verificatietraject is nu gaande. Om effectiever te kunnen organiseren rond onze metadata hebben we vorig jaar een onderscheid gemaakt tussen bibliografische metadata, metadata voor behoud en metadata voor gebruik. Voor de bibliografische metadata gebruiken we RDA (Resource Description and Access). Er is gewerkt aan een modellering van metadata conform het IFLA Library Reference Model. Voor behoudsmetadata hanteren we de METS-standaard (Metadata Encoding and Transmission Standard) en de PREMIS (Preservation Metadata: Implementation Strategies) Data Dictionary en neemt de KB ook actief deel aan de internationale METS editorial board. Tot slot is voor de bruikbaarheid gekozen voor schema.org, de lingua franca voor linked data. Daarmee is de modellering van onze informatie weer een stap verder

met elkaar verbonden. Dit zijn allemaal elementen die nodig zijn om onze data meer FAIR te maken – Findable, Accessible, Interoperable and Reusable. De KB wil zich de komende jaren op dit punt verder ontwikkelen.

Er wordt gewerkt aan nog grotere representativiteit van de Nederlandse Nationale Bibliografie, het plan van aanpak daarvoor is in 2020 opgesteld. In 2020 is veel geëxperimenteerd met automatisch metadateren, o.a. in het normaliseren (thesaureren) van auteursnamen. Ook wordt gekeken naar de mogelijkheid om automatisch trefwoorden toe te kennen. Ook hierin wordt samengewerkt met NBD Biblion.

3.3 Fysiek magazijn

Ook al zetten we digitaal voorop in al onze nieuwe plannen, onze zorg voor de miljoenen boeken, kranten en tijdschriften zal altijd een belangrijke taak van de KB blijven. Er is met professionaliteit en toewijding gewerkt aan het Technische Programma van Eisen voor het nieuwe magazijn.

Er ontstaat een steeds beter beeld van het hele verhuistrajec, inclusief alle voorbereidingen. De maatregelen tijdens de corona-crisis hebben impact gehad op de werkzaamheden ten behoeve van de voorbereiding op een nieuw magazijn. Desondanks zijn door de medewerkers van team magazijnen dit jaar 18.383 krantenleggers gereinigd en hiervan zijn er 3.937 van een barcode voorzien en gekoppeld aan het bibliotheeksysteem. De inschatting van de groei van de fysieke collecties is aangepast, waarmee het nu voorziene magazijn waarschijnlijk 5 jaar later vol zijn dan in eerdere prognoses (prognose was 2035, is 2040).

Fysieke collectie

Met financiële hulp van de Vrienden van de KB is eerder dit jaar een exemplaar van het Nieuw printenboek voor kinderen, zoals het boek officieel heet, aangeschaft. Dit naslagwerk, tussen 1798 en 1810 in afleveringen uitgegeven door de Nijmeegse uitgever H.C.A. Thieme, geeft een uniek beeld hoe de wereld aan de Nederlandse jeugd werd uitgelegd in die tijd. Wereldwijd bestaat er maar één compleet exemplaar van dit boek.

Het aantal fysieke publicaties dat is toegevoegd aan de collectie is meer dan gehalveerd ten opzichte van 2019. Voor een deel wordt dit veroorzaakt door achterstanden die zijn opgelopen in de verwerking van publicaties doordat het gebouw niet toegankelijk was. Tegelijk is het aantal titels in de nationale bibliografie sterk gegroeid, onder andere doordat meer digitale publicaties verwerkt zijn in coronatijd.

4. De infrastructuur voor het geschreven woord organiseren

4.1 We laten onze infrastructuur geregisseerd groeien

Er is een eerste versie van de IT-strategie opgesteld en er is een flinke slag gemaakt met het concept levenscyclusbeheer. Dit is erop gericht om de verdere ontwikkeling van de infrastructuur in domeinen verder te ontwikkelen, met de daaraan gekoppelde bedrijfsservices, platformen en logische applicaties. Er is een trainingsleverancier geselecteerd voor de opzet en uitvoering van een trainingsprogramma rond Agile werken (KB breed).

Binnen het programma Nieuw Digitaal Magazijn wordt de Enterprise Architectuur, zoals in het architectuurboekje is opgesteld, verder uitgewerkt in ontwerpen. Verder is er een model opgesteld van de Enterprise Architectuur waarin alle in de Enterprise Architectuur gebruikte elementen (en hun samenhang) eenduidig zijn opgeschreven en gedefinieerd.

In het kader van gesprekken over de Nationale Digitale Bibliotheek, een paraplubegrip, is in het laatste kwartaal van 2020 opnieuw gesproken over de uitdagingen die de conceptuele integratielaag in onze IT-architectuur vormt. Naarmate het programma Nieuw Digitaal Magazijn en het project Registratiefunctie vorderen worden inrichtingskeuzes t.a.v. de integratielaag steeds urgenter.

4.2 Digitale publieke ruimte

De KB is partner in Public Spaces (PS); een uniek netwerk van media- en culturele instellingen die zich hard maken voor de digitale publieke ruimte. Dit wordt onder andere zichtbaar in het tonen van deze rol op KB.nl en Delpher, met een zogenaamde zero-badge. Tevens is met PS en Waag onderzocht hoe we een rol kunnen spelen in het beheer en de doorontwikkeling van de PS badges. Momenteel is dit nog niet geborgd. Deze participatie helpt de KB en haar partners met expertiseontwikkeling op nieuwe (gebruiks)technologie bij de KB te stimuleren en we doen hier dan ook graag aan mee. De KB heeft in dit kader meegewerkt aan een onderzoek naar tracking tools binnen publieke organisaties.

4.3 Gezamenlijke Infrastructuur

Openbare bibliotheken

In het verlengde van de verbeterde samenwerking in het OB-domein is afgesproken om een gezamenlijk Informatieplan voor de landelijke digitale infrastructuur voor het openbare bibliotheekveld op te stellen, als onderdeel van de Netwerkagenda die voortvloeit uit de afspraken uit het Bibliotheekconvenant. Het Informatieplan brengt het gezamenlijk beeld van de digitale netwerkinfrastructuur en de gewenste ontwikkeling ervan in kaart. Dat is de basis voor concrete stappen in afstemming, bijvoorbeeld om inloggen te vergemakkelijken (via single identity). Ook is dat de basis voor samenwerking met andere partijen, ook buiten het bibliotheeknetwerk. Het is de bedoeling het meerjarenplan jaarlijks bij te stellen en eens in de 3, 4 jaar grondig te herzien. In het laatste kwartaal van 2020 is het overleg t.b.v. dit Informatieplan gestart en een eerste opzet (inhoudsopgave) gemaakt.

Verder is veel energie gestoken in de wens te komen tot een Collectief Landelijk Bibliotheekstelsel. In 2020 is een draagvlakpeiling uitgezet onder afzonderlijke Openbare Bibliotheken, die inzichtelijk moet maken welke organisaties wel en niet (en onder welke voorwaarden) bereid zijn een overeenkomst tot deelname (aan het CLB) te ondertekenen.

Er is gestart met het gezamenlijk verder brengen van Single Identity binnen het netwerk van openbare bibliotheken, met als doel het inloggen op diensten van de bibliotheek te vereenvoudigen. Het voorstel is besproken met de voltallige Commissie digitaal (VOB) en enthousiast ontvangen. De commissie komt met een plan van aanpak waarin zowel openbare bibliotheken, beheerpartijen en systeemleveranciers, ieder vanuit hun eigen rol, worden betrokken bij het proces.

Universiteitsbibliotheken

Naar aanleiding van zowel de evaluatie van de KB, als enkele eerdere gesprekken in de context van de gemeenschappelijke informatieinfrastructuur (GII) is de behoefte ontstaan de aansluiting van de strategische informatiesystemen van UB's en KB te verkennen. Er is een korte inventarisatie uitgevoerd onder alle universiteitsbibliotheken en de KB. In de eerste sessie is gereflecteerd op de inventarisatie en zijn andere mogelijke gaps geïnventariseerd. Digitale duurzaamheid, een digital born infrastructuur, gedigitaliseerd materiaal, open source en open science werden geïdentificeerd als thema's om mee verder te gaan. Rond de eerste twee thema's is afgesproken een gezamenlijk collectieplan voor digitale content op te stellen. Voor gedigitaliseerd materiaal wordt een aanvraag bij Pica voorbereid. De thema's open source en open science worden in gelegenheidscoalities opgepakt.

Netwerk digitaal erfgoed

Het netwerk heeft een grote stap voorwaarts gezet door gezamenlijk de tot nu toe gerealiseerde voorzieningen te borgen. De KB heeft onder meer verantwoordelijkheid genomen voor Het Geheugen van Nederland, de gezamenlijke campagnewebsite en het register van online webarchieven. Voor het domein 'Bruikbaar' van het NDE is een roadmap opgesteld die zicht biedt op de ingebruikname van een aantal netwerkvoorzieningen en het onderbrengen van het beheer ervan bij de meest gereede partij. Tevens toont de roadmap de route die gevolgd wordt voor verder onderzoek naar, en mogelijk ontwikkeling van, linked data kennisdiensten.

4.4 Legacy en bedrijfszekerheid

Nu de nieuwe e-Lending Solution (ELS)-integratie is afgerond worden verschillende legacysystemen uitgefaseerd van de oude online bibliotheek. Ook wordt gewerkt aan het content release proces en registratieproces waarin veel oude software vervangen gaat worden. Bijvoorbeeld, de aanbesteding van de nieuwe registratiefunctie is voorlopig gegund. Een ander groot initiatief, de herbouw van OZP, is begonnen in de bouwstroom OZP.

Op het gebied van bedrijfszekerheid zijn verdere stappen gezet in de richting van het onderbrengen van (een deel van) de reken- en opslagvoorzieningen van de KB bij het 'twin-datacentrum' van de Belastingdienst (een overheidsdatacentrum, ODC) te Apeldoorn. De dataverbinding met het ODC werd opgewaardeerd en inrichtingsplannen werden gemaakt. O.a. het nieuwe digitale magazijn van de KB zal in Apeldoorn 'landen', waarna diverse andere diensten zullen volgen. Dit is een grote stap vooruit ten aanzien van de bedrijfszekerheid van de KB. Door de corona-maatregelen wordt enige vertraging opgelopen bij de verdere inrichting van de 'KB-racks' in het ODC te Apeldoorn.

Daarnaast wordt gewerkt aan een overgang voor KB-diensten naar de cloud. Zo kunnen we gebruik maken van cloud technologie om daarmee bedrijfszekerheid, schaal en snelheid van bestaande en nieuwe diensten te verbeteren. De focus in het project 'Hosting in de Toekomst (HoT)' is om bestaande externe hosting in de Microsoft Azure Cloud onder te brengen.

5. Onszelf en onze netwerken ontwikkelen

Sinds de integratie van drie andere organisaties in de KB in 2015 en de beperkte organisatieaanpassing van 2017 zijn de structurele contouren van de organisatie ongewijzigd gebleven, maar op veel andere vlakken is de organisatie sterk in verandering. Klein en meeslepend veranderen is daarbij ons adagium, omdat we niet meer geloven in grootschalige verandertrajecten die geïmplementeerd worden van bovenaf. Beter is het volgens ons dat lerend bijsturen en aanpassen juist een structureel onderdeel van het samen werken (en samenwerken) zouden moeten zijn, waarbij verantwoordelijkheid daarvoor door steeds meer mensen gevoeld en genomen wordt, in onderlinge samenhang en verbinding en vanuit de kennis van de koers van de KB en de bijbehorende doelen.

Momenteel lopen er diverse 'pilots' en initiatieven waar geëxperimenteerd wordt met meer zelforganisatie, met lerend vernieuwen, agile werken en design thinking, dwars door de organisatiestructuren heen.

De zogenaamde 'lerende evaluatie' van het ELS-platform is afgerond. De evaluatie heeft tal van inzichten opgeleverd die om vervolgacties vragen waar inmiddels ook al een begin mee is gemaakt. Tot slot is de aandacht voor het (non-)formele leren en opleiden onverminderd groot, en wordt op diverse plekken in de organisatie geëxperimenteerd met pilots en lokale verandertrajecten met anders werken

en anders organiseren.

De coronacrisis zorgde ervoor dat onze organisatieontwikkeling anders vorm kreeg dan vooraf werd gedacht. Heel concreet zorgde het ervoor dat het leiderschapstraject is gestart na de zomer, in plaats van in het voorjaar. Misschien wel belangrijker is dat – zoals op zoveel vlakken, binnen en buiten de KB – ‘corona’ werkte als een vergrootglas, waarin alle eigenschappen van (in dit geval) onze organisatie werden uitvergroot. De veerkracht van de medewerkers, en daarmee van de organisatie, bleek enorm. Dankzij een relatief recente overgang op eigentijdse ICT-voorzieningen is het vele thuiswerken eigenlijk zeer goed mogelijk gebleken. Wij hebben ervoor gekozen deze periode voor wat betreft organisatieontwikkeling te zien als ‘oefenarena’, waarin we bijvoorbeeld expliciet de keuze hebben gemaakt op kernprincipes te sturen. Voorbeelden daarvan zijn ‘zorg gaat voor werk’, ‘vertrouwen is beter dan controle’ en ‘diensten en activiteiten met directe maatschappelijke impact hebben voorrang’. De organisatie is al jaren in ontwikkeling naar een staat waarin dergelijke principesturing mogelijk is en het was goed te zien dat dit nu op veel plaatsen goed werkte.

Het netwerkdenken zowel in de KB zelf als in en met onze netwerkverbanden is dan ook weer een volgende fase ingegaan. In de week van de organisatieontwikkeling hebben we ook aandacht besteed aan het organisatienetwerkdenken, o.a. door prof. dr. Patrick Kenis uit te nodigen voor een publiek van KB-ers én netwerkpartners, maar ook aan andere samenwerkvaardigheden en aan het herkennen en benutten van diversiteit in je organisatie. Met NDE werkten we tijdens een heidag aan de ervaringen in de ‘mixed zone’ zoals we die inmiddels noemen (waar het klassieke institutionele perspectief en het netwerkdenken rond grotere en gezamenlijke maatschappelijke resultaten naast elkaar bestaan).

De samenwerking met de universiteitsbibliotheken is lang vanzelfsprekend geweest. Onderwerpen waar we elkaar in het verleden op vonden (gezamenlijke infrastructuur) veranderen sterk en de gewenste ontwikkeling wordt verschillend ervaren bij verschillende bibliotheken. UB’s ontwikkelen zich als onderdeel van hun universiteit, die zich elk weer verschillend van elkaar ontwikkelen. De KB en de UB’s hebben deze situatie onder andere geadresseerd door gezamenlijk gaten te identificeren op landelijk niveau. De gesprekken met UKB op strategisch niveau zijn vervolgd en er is bijgedragen aan de voorbereiding van de nieuwe beleidsambities van UKB.

Met CLARIAH is de KB onderdeel van de belangrijkste voorziening voor computationele geesteswetenschappen. De KB is partner in het Nationaal Platform Open Science en neemt daarin de rol om de verwijfsfunctie naar vrij toegankelijke wetenschap mede in te vullen.

Met TU Delft heeft de KB in 2020 een samenwerkingsverband opgezet wat resulteerde in Future Libraries Lab. Het doel is om innovatie voor de bibliotheeksector aan te jagen door wetenschappelijk onderzoek.

Op het gebied van kunstmatige intelligentie (AI) heeft de KB een trekkersrol binnen een tweetal initiatieven, het onderzoeksgedreven Cultural AI Lab en de Werkgroep Cultuur van de Nederlandse AI Coalitie. In 2020 ontwikkelde de KB de AI principes voor de bibliotheeksector.

5.1 Netwerk van openbare bibliotheken

De evaluatie van de Wsob is met een advies van de Raad voor Cultuur aan de Kamer opgeleverd en is in februari besproken in een bestuurlijk overleg. Er is sprake van een positieve evaluatie met een aantal ontwikkel- en verbeterpunten. Partijen in het bestuurlijk overleg hebben afgesproken in het convenant afspraken te maken over het verbeteren van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van lokale

bibliotheken tot volwaardige robuuste lokale voorzieningen die zich daardoor mede kunnen richten op een aantal nader omschreven maatschappelijke opgaven.

De KB heeft het voortouw genomen bij het opstellen van het convenant. In de coronaperiode is de samenwerking tussen OB-netwerkpartners geïntensiveerd en versterkt met een wekelijks netwerkoverleg en bovendien een uitvoerend crisisteam. Rond de zomer werd het convenant gezamenlijk afgerond. Vanaf 30 september 2020 is dit bibliotheekconvenant 2020-2023 van kracht. Met dit convenant leggen het bibliotheekstelsel en de drie overheidslagen vast dat zij zich gezamenlijk gaan focussen op leesbevordering, digitale inclusie en een leven lang leren. Ook zijn er afspraken gemaakt om de toekomst van de bibliotheek te verzekeren.

Aanleiding voor het convenant waren de aanbevelingen uit de eerste evaluatie van de Wsob en uit het advies van de Raad voor Cultuur: Een bibliotheek voor iedereen. Direct na het afsluiten van het convenant is gestart met het opstellen van een netwerkagenda, met brede vertegenwoordiging uit alle onderdelen van het bibliotheekstelsel om invulling te geven aan de afspraken uit het convenant.

5.2 Data-geïnformeerd werken

In het stelsel van openbare bibliotheken heeft de KB een wettelijke rol in relatie tot gegevenslevering. Met ingang van september zijn alle openbare bibliotheken aangesloten op het landelijk Datawarehouse (DWH). Daarmee is de “100% aansluiting” gerealiseerd. Met deze mijlpaal is het onder andere mogelijk om volledige rapportages samen te stellen in het kader van de Wsob, waarbij de data geaggregeerd via rapportages beschikbaar worden gesteld aan het ministerie van OCW en het CBS. Bibliotheken kunnen periodieke rapporten met gebruiksgegevens over e-content, luisterboeken en e-books raadplegen via een dashboard. Samen met een groep medewerkers van openbare bibliotheken en POI's is het traject Haal meer uit Data gestart om medewerkers bekender te maken met de data die we beschikbaar hebben en hen handvatten te bieden om hiermee aan de slag te gaan.

Binnen de organisatie is gewerkt aan het beter organiseren van het verzamelen, analyseren en publiceren van data. Een belangrijk onderdeel hiervan betreft klantonderzoeken. Dit is belegd op meerdere afdelingen. In 2020 hebben we bekeken hoe we dit beter kunnen organiseren zodat de gegevens over klanten meer in samenhang geanalyseerd kunnen worden. Hiertoe zetten we in 2021 een virtueel team klantonderzoek op. Daarnaast zijn de mogelijkheden verkend voor een systeem dat de loggegevens van IT systemen beter inzichtelijk en toepasbaar kan maken. Deze verkenning wordt gecontinueerd in 2021.

5.3 Internationaal

Sinds 2018 is de algemeen directeur van de KB de voorzitter van de Conference of Directors of National Libraries (CDNL), een wereldwijd samenwerkingsverband voor directeuren van nationale bibliotheken. Dat gezelschap komt normaliter bijeen tijdens het jaarlijkse World Library and Information Congress van IFLA. Omdat dat WLIC niet doorging, ging het CDNL-congres ook niet door. Wel is vanuit de KB, in samenspraak met onder andere IFLA, het initiatief genomen om een aantal enquêtes uit te voeren om de impact van de pandemie voor nationale bibliotheken inzichtelijk te maken en (collega-instellingen met) ‘best practices’, geleerde lessen en noden aan elkaar te verbinden. Het WLIC zou in 2021 in Nederland (Rotterdam) gehouden worden, maar vanwege corona is besloten in 2021 voor een hybride congresoplossing te kiezen.

De KB heeft in 2020 in het Europees verband twee projecten, NEWCOMER en Open Digital Libraries for creative users, geïnitieerd en hiervoor financiering gekregen van de Europese programma's Erasmus+ en Creative Europe.

5.4 Duurzaamheid

In het beleidsplan 2019-2022 heeft de KB zich gecommitteerd aan een groenere toekomst. Er zijn verschillende stappen gezet in 2020, waaronder het vervangen van het tapijt in de leeszalen door een nieuw tapijt dat vervaardigd is uit oude visnetten. Tevens wordt gebruik gemaakt van tapijttegels i.p.v. -rollen, zodat er bij eventuele reparaties/vervangingen slechts kleine stukjes vervangen hoeven te worden. De KB gebruikt al 100% groene stroom. De enige winst die op dat punt te behalen is, is dus in het gebruiken van minder stroom. Hiervoor is gekeken naar gebouwgebonden systemen, verlichting, luchtbehandeling en verwarming.

5.5 Communicatie

De KB kwam in 2020 regelmatig in het nieuws, met name met de bibliotheekstatistieken, het bibliotheekconvenant en de Medieval Memegenerator. De naamsbekendheid van de KB nam af (wellicht grotendeels te verklaren door de verschillende meetsystemen), ook de afname van het aantal respondenten dat überhaupt een bibliotheek kan noemen valt op (daling van 75% naar 70%).

5.6 H(erh)uisvesting

De herhuisvesting van de KB, noodzakelijk vanwege het voorziene einde van de levensduur van het huidige KB-complex en wenselijk vanwege de veranderde visie op de functie en daarmee presentatie van de nationale bibliotheek, is een meerjarentraject dat doorlopend en op verschillende manieren veel vraagt van de organisatie. Sinds 2017 voert de KB in grote mate zelf regie op dit traject. Qua nieuwbouw heeft de KB met partners als de gemeente Den Haag en het Rijksvastgoedbedrijf (waaronder het Atelier Rijksbouwmeester) een aantal mogelijke locaties vergaand bestudeerd, wat overigens vooralsnog niet als gevolg heeft gehad dat een nieuwe locatie gekozen kon worden. Qua instandhouding is veel tijd en energie gestoken in het identificeren van de meeste urgente storingen in het KB-complex en het stimuleren van de gebouweigenaar, het Rijksvastgoedbedrijf, die storingen op te lossen. Op aandringen van de KB heeft in december 2020 een 'Bewindspersonenoverleg Herhuisvesting KB' plaatsgevonden, waarin naast ABC-voorzitter Joustra ook minister Van Engelshoven (OCW), staatssecretaris Knops (BZK) en wethouder Mulder (Den Haag) aansloten om te praten over onze huisvestingsuitdaging. De bijeenkomst werd georganiseerd en voorbereid onder leiding van OCW, om de besluitvorming rondom onze huisvesting een nieuwe impuls te geven. In het overleg hebben betrokkenen afgesproken twee realisatiemogelijkheden nader in kaart te brengen en daar voor de zomer van 2021 nadere besluiten over te nemen. In de basis gaat het ons vooral om de financiële haalbaarheid en betaalbaarheid, naast de vraag of de locaties kunnen voldoen aan het ruimtelijke en functionele Programma van Eisen dat we eerder hebben opgesteld. Bijkomende eis voor de huidige locatie is dat onze wensen en eisen ook passen binnen de ontwikkelingen van dit gebied ('CS Zuid Oost'), een gebied waar de gemeente Den Haag en het RVB grote plannen hebben als het gaat om nieuwe woningen en kantoren.

5.7 Databeveiliging & privacy

Voor een organisatie die zoveel met data werkt als de KB zijn databeveiliging en privacy cruciale onderwerpen die veel aandacht krijgen; zie ook de risicoparagraaf elders in dit jaarverslag. Het interne privacybeleid is in 2019 aangevuld met een Beleid inzake bewaartermijnen voor persoonsgegevens, Beleid gegevenswissing content en Richtlijnen voor de rechten van betrokkenen. Uitvoering van dit beleid is in 2020 gemonitord via de verantwoordelijkheidsverdeling zoals die past bij het in de KB geoperationaliseerde 'three lines'-model. De Functionaris Gegevensbescherming is gepositioneerd in de derde lijn; om die positionering zichtbaarder te maken is in 2019 besloten de FG in de directiestaf onder te brengen en is in 2020 een explicietere knip gemaakt tussen (privacy)juridische adviestaken en FG-taken. In de tweede lijn functioneren twee privacyjuristen en verschillende AVG-coördinatoren. De eerste lijn wordt gevormd door de 'business'. De portefeuillehouder Privacy (het sectorhoofd M&D) vertegenwoordigt in overleggen die eerste lijn, en

bewaakt bovendien de samenhang in het ‘stelsel’. Tussen de verschillende privacyfunctionarissen zijn de afstemmingslijnen kort, omdat zij samenwerken in een functioneel privacyteam. Het privacyteam speelt een centrale rol in de verschillende werkprocessen en heeft ook in 2020 een grote hoeveelheid vragen gekregen en beantwoord. Het register van verwerkingen is door de AVG-coördinatoren verder bijgewerkt en verbeterd. Er zijn verscheidene DPIA-prescreenings uitgevoerd en verwerkersovereenkomsten afgesloten (DPIA: Data protection impact assessment).

De KB ontvangt gemiddeld zo’n drie a vier verzoeken van betrokkenen per kwartaal. Dit betreft voornamelijk inzage en verwijderverzoeken. In de meeste gevallen heeft de KB een verzoek niet in behandeling hoeven nemen met een beroep op de wettelijke uitzondering in de (U)AVG. De verzoeken zijn binnen de gestelde termijnen beantwoord.

De KB heeft in 2020 geen datalekken gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens.

5.8 Kwaliteitszorg en klachtenafhandeling

Op grond van de Kaderwet ZBO (Art. 19) legt de KB verantwoording af over de taakuitoefening van het beleid met betrekking tot kwaliteitszorg. Klachten- en bezwaarregelingen ten behoeve van klanten en medewerkers zijn aanwezig en worden via de daarvoor geëigende kanalen – KB- website en/of intranet – gepubliceerd. Besluiten die de KB neemt in de zin van de AWB staan uiteraard ook open voor bezwaar en beroep. De KB betracht de grootst mogelijke zorgvuldigheid bij de afhandeling van klachten en bezwaren jegens personen en instanties en neemt de daarbij benodigde maatregelen om tijdigheid en kwaliteit te garanderen.

Ontvangen Wob-verzoek en bezwaarschriften 2020:

- In 2020 zijn drie Wob-verzoeken ingediend.
- In 2020 zijn geen bezwaarschriften ingediend.

6. Personeel

6.1 Samenstelling Personeel

In 2020 is de totale omvang van de gemiddelde bezetting in fte’s licht gegroeid ten opzichte van 2019. Deze stijging is het gevolg van bewust beleid om onze digitale activiteiten te laten groeien. Waar mogelijk is extern ingehuurd personeel vervangen door medewerkers met een aanstelling. Gedurende het jaar is een lichte daling van het aantal extern ingehuurd zichtbaar. De coronacrisis heeft weinig invloed gehad in het beëindigen van tijdelijke contracten of het stopzetten van contracten met externen. Er is juist een duidelijke stijging zichtbaar in het aantal vaste aanstellingen. Sinds de invoering van de WNRA, waarbij de ambtelijke aanstelling omgezet is naar een arbeidsovereenkomst, is de juridische basis onder het projectcontract weggefallen. Deze vallen nu alle onder de categorie ‘tijdelijk contract’.

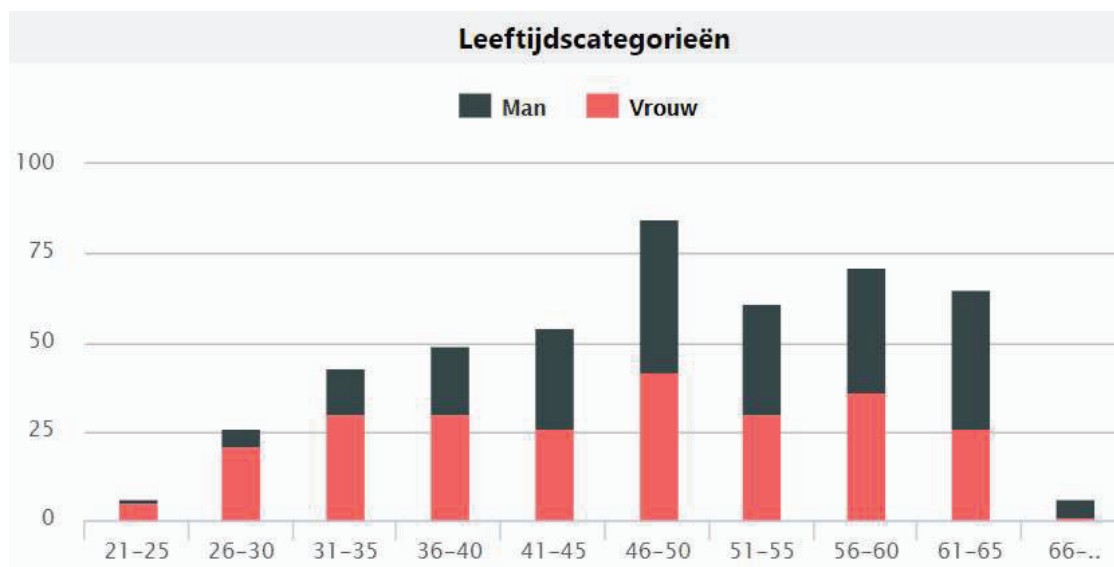
Contractsoort	2019	2020
Vast contract	312	332
Tijdelijk contract	55	70
Aanstelling op projectbasis	24	-
Totale bezetting medewerkers (fte)	392	402

Externen	64	61
Totale bezetting (fte)	456	463

Gemiddelde bezetting naar contractsoort in fte's in 2019 en 2020

Evenals voorgaande jaren was eind 2020 de gemiddelde leeftijd van onze medewerkers 48,1 jaar. Ook onder de rest van de beroepsbevolking van Nederland vlakt de stijging van de gemiddelde leeftijd af. Met 83 medewerkers boven de 60 jaar is de verwachting dat in de komende jaren de gemiddelde leeftijd bij de KB iets zal afnemen vanwege voorziene pensioneringen. De genderbalans is bij de KB evenwichtig: precies 50-50.

In het sociaal akkoord van 2013 hebben het kabinet en de sociale partners afgesproken om 125.000 banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Het sociaal akkoord is vertaald in de Wet banenafpraak en quotum arbeidsbeperkten (Quotumwet). Voor het jaar 2020 betekende dit een taakstelling om 14,6 participatiebanen in te vullen. Een volledige participatiebaan is daarbij berekend op 25,5 uur per week. Hoewel het gelukt is om ruim 10 participatiebanen in te vullen, zijn over heel 2020 helaas 4 garantiebannen te weinig ingevuld. Ook hier speelde corona de organisatie parten. Voor alle nieuwe medewerkers was het lastig om op afstand te beginnen en was het vaak niet makkelijk om de organisatie te leren kennen en zich op de nieuwe baan in te werken. Voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt is dat helemaal lastig en was dat een reden om hier voorzichtig mee om te gaan.

Personeelssamenstelling naar leeftijdscohort en gender (peildatum 31 december 2020)

6.2 Leren en ontwikkelen

In het begin van het jaar was de trainingskalender gevuld met vele incompany trainingen. Vanwege de coronamaatregelen konden de meeste trainingen helaas geen doorgang vinden. Waar in 2019 nog 111% van het budget voor leren en ontwikkeling besteed werd aan de ontwikkeling van onze medewerkers, is het in 2020 gedaald naar 86% van het jaarbudget van €482K. Van de trainingen die wel konden doorgaan is ongeveer 89% besteed aan vakinhoudelijke trainingen, trainingen op het gebied van persoonlijke effectiviteit, coaching en het bezoeken van seminars en congressen. 11% van de uitgaven is gespendeerd aan teamontwikkeling.

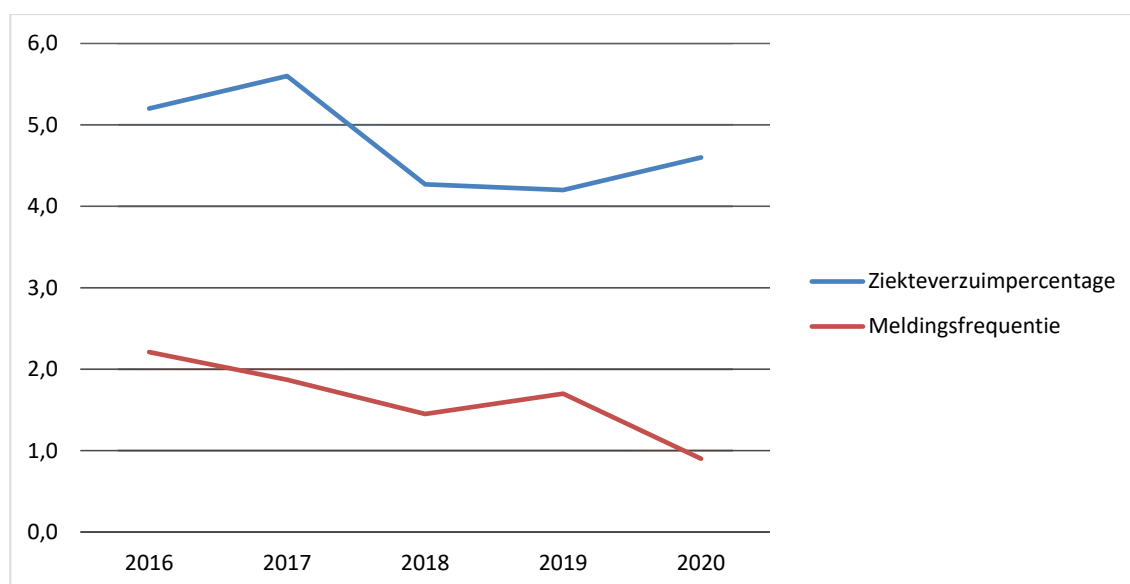
In de 2e helft van 2020 is een start gemaakt met een programma gericht op leiderschapsonwikkeling.

De coronamaatregelen beperkten de mogelijkheden om elkaar als groep te ontmoeten. Met online workshops en diverse online dialoogsessies over leiderschap is toch een start gemaakt met dit ontwikkeltraject, dat heel 2021 nog zal doorlopen. De coronabeperkingen speelden vaak een rol in de thematiek van de trainingen. Zo werden meerdere workshops ‘verbinden op afstand’ georganiseerd voor leidinggevend en online workshops “fijner en effectiever thuiswerken” aangeboden aan medewerkers.

Hoewel trainingen op locatie bijna niet mogelijk waren, zijn actief online trainingen aangeboden. Zo hebben 120 collega’s gebruik gemaakt van de online trainingen van GoodHabit. Op dit digitale platform hebben zij toegang tot meer dan 130 trainingen en kan ieder die dat wil online aan de slag met de eigen persoonlijke ontwikkeling.

6.3 Inzetbaarheid en ziekteverzuim

In 2018 is het eigen-regiemodel ingevoerd, waarin de focus ligt op inzetbaarheid – datgene wat iemand nog wel kan - in plaats van op het ziek zijn. Dat heeft toen geleid tot een omkering van het tot dan toe geleidelijk stijgende ziekteverzuim. Vanaf de tweede helft van 2019 tot in 2020 was weer een stijging van het ziekteverzuimpercentage zichtbaar. Daarom is in de tweede helft van 2020 weer hernieuwde energie gestoken in het eigen-regiemodel via online trainingssessies voor leidinggevend. Tegenover het stijgende ziekteverzuim was over heel 2020 een sterke daling zichtbaar in de gemiddelde verzuimfrequentie van 1,7 naar 0,9 ziekmeldingen per medewerker per jaar eind 2020. Hieruit blijkt dat een klein deel van de ziek gemelde medewerkers (14%) langdurig uitvallen en het overgrote deel van het totale verzuim (78%) bepalen. De verzuimfrequentie is opvallend sterk gedaald, zelfs bijna gehalveerd. Dit zou het effect kunnen zijn van het thuiswerken tijdens coronajaar 2020, waarbij doorwerken bij lichamelijk ongemak en klachten mogelijk beter te combineren valt dan bij werken op kantoor mogelijk zou zijn geweest.

Overzicht ziekteverzuimpercentage en meldingsfrequentie KB in 2020

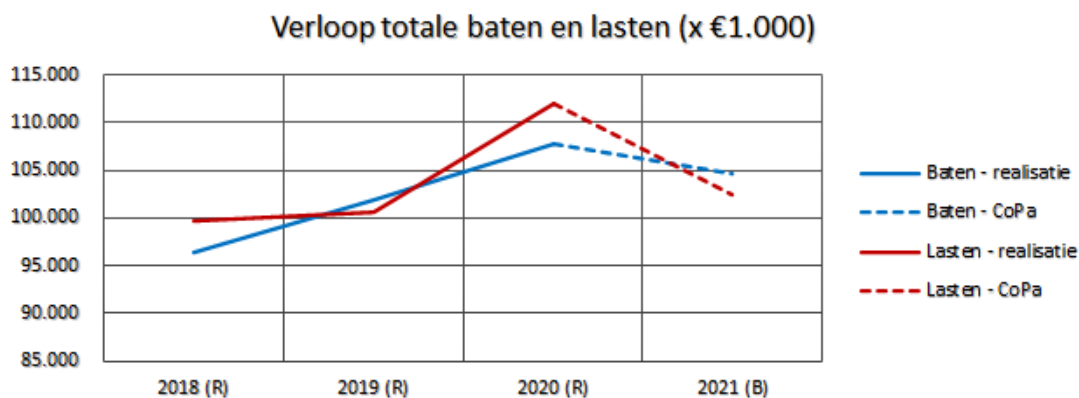
7. Financiën

7.1 Algemeen

De baten van de KB bestaan grotendeels uit Rijksbijdrage (2020: 94%) en hebben een budgetstellend karakter.

Bij de analyse van het financiële resultaat en positie van de KB is het van belang op te merken, dat de begroting rekening houdt met een opbouw van de bestemmingsreserve huisvesting, maar niet met de aanwending van bestemmingsfondsen en -reserves. De aanwezigheid hiervan geeft de mogelijkheid hogere lasten te realiseren dan begroot.

Het (verwachte) verloop van de totale baten en lasten van de KB is als volgt:

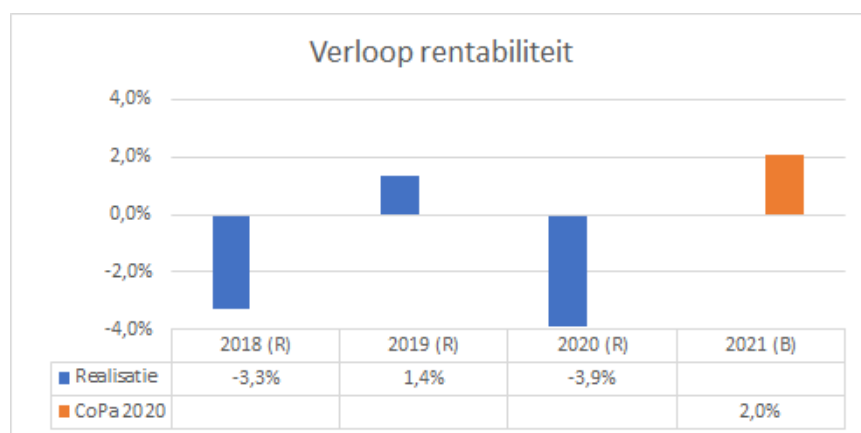

Verloop totale baten en lasten

In 2020 was sprake van hogere baten vanuit OCW, waaronder een loon- en prijscompensatie en extra projectbaten (zie verder de toelichting in de jaarrekening) en voor de komende jaren gaat de begroting uit van een licht stijgend batenniveau in lijn met eerdere jaren.

Mogelijk zal ook in 2021 sprake zijn van additionele (project-)bijdragen/kosten en additionele aanwending van bestemmingsfondsen en -reserves. Omdat hier op het moment van vaststelling van de begroting 2021 nog geen zekerheid over bestond, zijn deze niet opgenomen in de begroting voor 2021.

Om de mogelijkheid te creëren de bestemmingsreserve huisvesting de komende jaren op te bouwen, stuurt de KB aan op positieve saldi van baten en lasten. Dit blijkt ook uit de geraamde rentabiliteit voor 2021. De rentabiliteit laat zien welk deel van de baten overblijft na aftrek van de lasten (vóór resultaatbestemming):

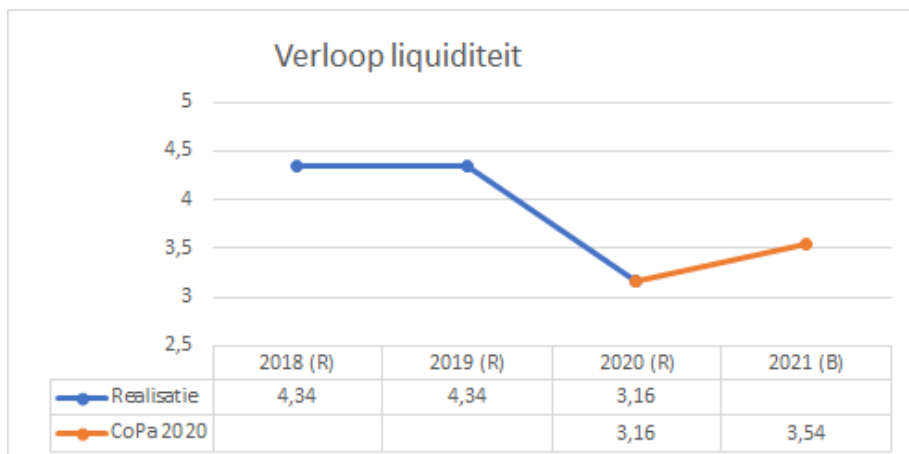

De rentabiliteit is negatief in 2018 en 2020 in verband met uitgaven ten laste van

bestemmingsreserves/-fondsen.

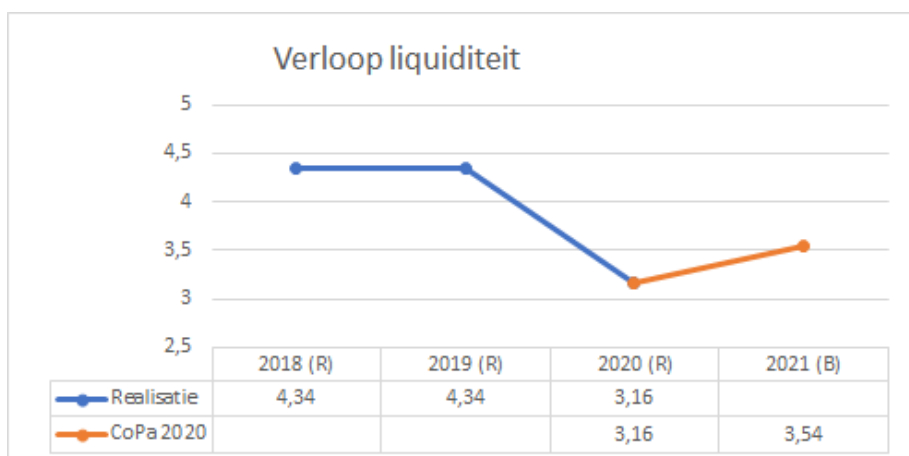
7.2 Kengetallen

De liquiditeit en solvabiliteit zijn indicatoren van de financiële positie van een organisatie. De liquiditeit laat de mate zien dat een organisatie in staat is aan haar kortlopende verplichtingen te voldoen. Gedefinieerd als de verhouding tussen de vlottende activa en de kortlopende schulden is het (geraamde) verloop voor de KB als volgt:

Met een liquiditeit boven de 3 is de KB ruimschoots in staat haar kortlopende schulden te voldoen.

De solvabiliteit is een indicatie voor de financiële gezondheid van een organisatie op lange termijn. Gedefinieerd als de verhouding tussen het eigen en het totale vermogen is het (geraamde) verloop voor de KB als volgt:

Het eigen vermogen (en daarmee de solvabiliteit) is hoog vanwege de aanwezigheid van bestemmingsreserves en -fondsen. De vrij besteedbare algemene reserve betreft echter een beperkt deel daarvan (€ 4,0M of 7,4%).

7.3 Saldo van baten en lasten 2020

In de begroting 2020 is geen rekening gehouden met lasten om bestemmingsfondsen en -reserves te besteden. Het gerealiseerde saldo van baten en lasten voor 2020 bedraagt €4,2M negatief tegenover een begroting van €1,0M positief. Dit lagere saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door de realisatie

van extra activiteiten ten laste van de bestemmingsreserves en -fondsen (netto €5,1M), waaronder kosten in verband met een versnelling in ons Nationaal (Digitaliserings-) Programma en een forse toename van het gebruik van de Online Bibliotheek (via de eerder genoemde speciale Thuisbieb-app tijdens 1^e lockdown en de lancering van de nieuwe app in september 2020). Daarnaast ging de begroting uit van de vervanging van extern personeel door medewerkers met een vaste aanstelling. Dit is gedeeltelijk gelukt, maar waar dit niet lukte, resulteerde gedwongen inhuur in hogere kosten. Tot slot is het gelukt om de extra toekenningen, met name vanuit OCW, grotendeels in 2020 te besteden. De drie effecten tezamen leiden ertoe dat de baten en lasten beide hoger zijn dan begroot (respectievelijk €7,7M respectievelijk €12,9M).

7.4 Begroting 2021

De begroting 2021 is vastgesteld door het Algemeen Bestuurscollege en goedgekeurd door OCW. In deze begroting is geen rekening gehouden met aanvullende activiteiten om bestemmingsreserves en -fondsen te besteden. Een samenvatting van de staat van baten en lasten is hieronder opgenomen:

Bedragen: x € 1.000	2021
	Begroting
Baten	
<i>Rijksbijdragen</i>	102.109
<i>Overheidsbijdragen</i>	-
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>	1.749
<i>Overige baten</i>	700
<i>Totaal baten</i>	104.558
Lasten	
<i>Personeelslasten</i>	39.952
<i>Afschrijvingen</i>	1.418
<i>Huisvestingslasten</i>	10.995
<i>Overige lasten</i>	50.051
<i>Totaal lasten</i>	102.416
<i>Saldo baten en lasten</i>	2.142
Totaal Resultaat	2.142
Resultaatbestemming	
<i>Resultaat vóór bestemming</i>	2.142
<i>Dotatie bestemmingsreserve huisvesting</i>	-2.142
<i>Mutatie overige bestemmingsreserves en -fondsen</i>	-
Resultaat ná bestemming / mutatie algemene reserve	-

Financiële impact voort-durende Coronapandemie

De impact van het Corona-virus (CoViD-19) raakt iedereen in Nederland. De KB heeft als gevolg hiervan ook ingrijpende maatregelen moeten treffen om de verspreiding van het virus onder haar medewerkers en bezoekers maximaal te voorkomen en beperken. Zie voor een bredere duiding van deze impact het voorwoord bij dit jaarverslag. De periode van maatregelen is nog niet afgelopen. De eerdere inschatting van de KB dat de KB voldoende middelen tot haar beschikking heeft om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen is nog steeds van kracht. Dit is mede ingegeven doordat nagenoeg de gehele baten bestaan uit Rijksbijdrage. CoViD-19 heeft er in 2020 wel toe geleid dat de fysieke dienstverlening is beperkt en het heeft geleid tot afwezigheid van personeel, waardoor bijvoorbeeld projecten vertraging opliepen. Een vertraging heeft geen impact op de omvang van de Rijksbijdrage. Daarnaast biedt de huidige situatie ook kansen om de ontwikkeling van digitale processen en de realisatie van digitale werkplekken te versnellen. Tot slot hebben de consequenties van CoViD-19 ertoe geleid tot sommige kosten, zoals reis- en opleidingskosten lager uitpakken. Op basis van de momenteel beschikbare informatie, onze huidige kennis en bestaande vermogensbuffer zijn wij van mening dat de door de KB bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerde continuïteitsveronderstelling niet wordt geraakt.

8. Continuïteitsparagraaf

8.1 Inleiding

Het financiële beleid van de KB is gericht op een structureel evenwicht tussen baten en lasten. Het eigen vermogen moet op peil worden gehouden, zodat er ruimte is om optredende risico's te kunnen opvangen en kansen te kunnen benutten. Dit evenwicht wordt bereikt door te sturen op een neutraal exploitatieresultaat (behoudens ingecalculeerde dotaties of onttrekkingen aan reserves). Bij dotaties aan de reserves wordt geanticipeerd op de keuzes die volgen uit de strategische beslissingen.

De maatregelen die de KB in eerdere jaren heeft genomen om het kostenniveau in overeenstemming te houden met de beschikbare middelen, blijven van kracht. Het beleid wordt uitgevoerd volgens de geldende wettelijke en financiële kaders. Per jaar worden binnen de meerjarenreeks onderbouwde keuzes gemaakt.

8.2 Gegevensset

A.1 Ontwikkeling personeel in fte (formatie)

	R2020	B2021	2022	2023
Bestuur/management	37	37	37	37
Overige medewerkers	365	398	398	398
Totaal fte (exclusief externen)	402	435	435	435

In de bovenstaande tabel is het geraamde aantal fte's voor de jaren 2022 en 2023 gelijk gelaten aan de begroting voor 2021 (verdere planvorming is gepland voor het voorjaar van 2021). De getallen in deze tabel zijn exclusief externen. De bezettingsgroei in 2021 heeft te maken met openstaande vacatures en de omzetting van externe naar vaste aanstellingen.

De KB werkt doorlopend aan een strategische personeelsplanning met als doel een goede afstemming tussen de beschikbare financiële middelen en het benodigde personeel in een evenwichtige verhouding tussen vast, tijdelijk en extern ingehuurd personeel.

Om ruimte te creëren voor toekomstige hogere kosten van ICT en huisvesting gaat de KB bekijken hoe kan worden ingezet op een stabilisering van personeelskosten. Uitbreiding van het personeelsbestand

zal alleen plaatsvinden wanneer additionele middelen beschikbaar zijn.

A.2 Staat/raming van baten en lasten

Bedragen: x € 1.000	2020	2021	2022	2023
	Realisatie	Begroting	Prognose	Prognose
Baten				
<i>Rijksbijdragen</i>	101.180	102.109	103.507	104.923
<i>Overheidsbijdragen</i>	2.550	-	-	-
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>	3.074	1.749	1.590	1.590
<i>Overige baten</i>	1.015	700	700	700
Totaal baten	107.819	104.558	105.797	107.213
Lasten				
<i>Personeelslasten</i>	41.932	39.952	40.566	41.780
<i>Afschrijvingen</i>	1.256	1.418	1.418	1.418
<i>Huisvestingslasten</i>	12.733	10.995	10.516	10.661
<i>Overige lasten</i>	56.084	50.051	49.713	49.909
Totaal lasten	112.005	102.416	102.213	103.768
<i>Saldo baten en lasten</i>	-4.186	2.142	3.584	3.445
Totaal Resultaat	-4.186	2.142	3.584	3.445

Resultaatbestemming

<i>Resultaat vóór bestemming</i>	-4.186	2.142	3.584	3.445
<i>Dotatie bestemmingsreserve huisvesting</i>	-1.000	-2.142	-3.584	-3.445
<i>Mutatie overige bestemmingsreserves/-fondsen</i>	5.200	-	-	-
Resultaat ná bestemming / mutatie algemene reserve	14	-	-	-

Toelichting staat / raming van baten en lasten

Bij het opstellen van de meerjarenbegroting hebben wij de volgende uitgangspunten gehanteerd, die zijn gebaseerd op verwachte belangrijke ontwikkelingen:

Algemeen:

Mogelijk zal, net als in 2020, ook in latere jaren sprake zijn van besteding van additionele (project-) bijdragen en aanwending van bestemmingsfondsen en –reserves. Omdat hier op het moment van vaststelling van de begroting 2021 nog geen zekerheid over bestond, zijn deze baten en lasten niet opgenomen in de begroting. Dit verklaart de lagere baten en lasten in de begroting voor komende jaren ten opzichte van 2020.

Baten:

In de geraamde baten voor de jaren 2021 tot en met 2023 is rekening gehouden met een door OCW toegezegde loon- en prijscompensatie (2021: €2.063, 2022: €2.048K, 2023: €2.066K).

Wij zijn uitgegaan van €2 miljoen jaarlijkse baten vanuit de fiche cultuurmiddelen. Dit betreft middelen die aan rechthebbende auteurs en vormgevers uitgekeerd worden.

Lasten:

Zoals bij 'ontwikkeling personeel in FTE' toegelicht, gaat de begroting uit van een gelijkblijvende bezetting met een loonstijging van 3% personeelslasten en invulling van de openstaande vacatures.

Consistent met de jaarrekening 2020 en zoals toegelicht op pagina 55 is betaalde btw meegenomen in de kosten.

De begroting gaat uit van een toename van de afschrijvingskosten als gevolg van investeringen in het Digitaal Magazijn en de digitale infrastructuur.

De vrijgevallen ruimte door de afloop van huurallonges en eventueel overig positief resultaat wordt toegevoegd als dotatie aan de herhuisvestingsreserve vanwege de verwachte voorbereidingskosten voor de nieuwbouw. De afloop van de huurallonges resulteert in lagere kosten (2021 €1.747K, 2022 €707K, 2023 €0)

De activiteiten waarvoor bestemmingsreserves en -fondsen beschikbaar zijn, zoals Metamorfoze en E-content, zijn resultaatneutraal begroot. De bestemmingsreserves en -fondsen worden aangewend voor hogere bestedingen (of lagere inkomsten).

De begroting gaat bij de materiele lasten uit van een jaarlijkse indexering van 2%.

A.3 Balans

Bedragen: x € 1.000	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
	Realisatie	Prognose	Prognose	Prognose
Activa				
Vaste activa				
Materiële vaste activa	6.238	6.590	5.472	4.354
Totaal van vaste activa	6.238	6.590	5.472	4.354
Vlottende activa				
Vorderingen	2.876	2.100	2.150	2.170
Liquide middelen	68.936	68.716	71.853	76.952
Totaal van vlottende activa	71.812	70.816	74.003	79.122
Totaal van activa	78.050	77.406	79.475	83.476
Passiva				
Eigen vermogen	54.245	56.387	59.971	63.416

<i>Eigen vermogen, algemene reserve</i>	4.026	4.026	4.026	4.026
<i>Eigen vermogen, bestemmingsreserves</i>	47.111	49.253	52.837	56.282
<i>Eigen vermogen, overige reserves en fondsen</i>	3.108	3.108	3.108	3.108
<i>Voorzieningen</i>	1.105	1.000	1.000	1.000
<i>Schulden</i>	22.700	20.019	18.504	19.060
<i>Totaal van passiva</i>	78.050	77.406	79.475	83.476

Toelichting balans

Bij het bepalen van het verwachte verloop van de balansposten is rekening gehouden met:

- Materiele vaste activa: de afschrijvingen en de geplande investeringen (2021: €1.770K investeringen en €1.418K afschrijvingen, 2022: €300K investeringen en €1.418K afschrijvingen, 2023: €300K investeringen en €1.418K afschrijvingen), die o.a. betrekking hebben op het bouwen van een nieuwe IT-infrastructuur.
- Liquide middelen: de geplande investeringen en de verwachte positieve kasstromen uit operationele activiteiten.
- Eigen vermogen: de positieve saldo's van baten en lasten worden aangewend voor de opbouw van de bestemmingsreserve huisvesting.
- Voorzieningen: het verwachte verloop op basis van de actuele berekeningen.
- Kortlopende schulden: een gelijkblijvende verhouding met de totale kosten. Verder gaat de begroting uit van een gelijkblijvende positie btw-voorbelasting, zoals toegelicht op pagina 55.

B: Overige rapportages

B.1 Interne risicobeheersings- en controlesysteem

Omgaan met risico's is teamsport bij de KB en we volgen daarbij de uitgangspunten van het 'threelines'-model. Dat betekent dat eerstelijnsfunctionarissen (het management) risico-eigenaar zijn en daarmee verantwoordelijk voor de afwegingen tussen risico's en doelen, dat tweedelijnsfunctionarissen (zoals risicomangers) die afweging begeleiden en dat vanuit de derde lijn wordt toegezien op een adequate opzet en werking van het risicomanagementsysteem.

Vanuit de derdelijnsverantwoordelijkheid is in 2020 het denken over risico's verrijkt door het in de KB geïntroduceerde begrip 'risicoleiderschap' een impuls te geven via een aantal verdiepingssessies voor de leden van de directievergadering. Vanuit de tweedelijnsverantwoordelijkheid is dat risicoleiderschap in de praktijk gebracht via diverse werkvormen met collega's in bijvoorbeeld bouwstromen, collectiebeheer en projecten.

In 2021 zal deze werkwijze verder uitgewerkt en verfijnd worden. In dit jaarverslag zijn de uitkomsten van de eerstelijnsafwegingen die daaruit voortkomen, daar gedeeld waar ze vanuit die optiek gezien relevant zijn.

B.2 Belangrijkste risico's en onzekerheden

Het risicobeeld is voor de KB in 2020 niet gewijzigd. Net als in 2019 richtten we ons op de risico's met betrekking tot onze collectie (zowel fysiek als digitaal), (her)huisvesting en uiteraard cyber en privacy; de uitkomsten daarvan worden in de relevante delen van dit jaarverslag besproken (zoals ook hiervoor gezegd).

In aanvulling daarop hebben we in 2020 een inhaalslag gedaan met betrekking tot een inventarisatie van juridische risico's. Uit die inventarisatie kwamen het subsidierecht, auteursrecht, verbintenissenrecht en aanbestedingswet- en regelgeving als belangrijke aandachtspunten naar voren. Waar van toepassing zijn passende maatregelen besproken en belegd. Zo is m.b.t. de aanbestedingsregelgeving bijvoorbeeld in 2020 een nieuw purchase-to-pay systeem aangeschaft, waarmee we vanaf 2021 risico's op het gebied van contractbeheer, functiescheiding en autorisaties verder kunnen mitigeren.

In 2021 worden naast een verdere verdieping van bovengenoemde onderwerpen proactief nieuwe aandachtsgebieden verkend. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de Wet open overheid (Woo) en Wet Digitale Overheid (WDO), die begin volgend jaar of daarna, van kracht zullen worden.

Met een pilot met een van de belangrijkste diensten van de Koninklijke Bibliotheek, namelijk Delpher, is een start gemaakt met het inzichtelijk maken van risico's die de continuïteit van deze dienst bedreigen en om daar passende maatregelen voor te treffen. De uitkomsten van deze pilot zullen worden gebruikt ter verbetering van de risicobeheersing voor alle aangewezen kritieke diensten.

Ook het beeld met betrekking tot financiële risico's is ongewijzigd. Het voornaamste risico betreft een stijging van huisvestingslasten. Om toekomstige kosten en risico's m.b.t. huisvesting te dekken wordt er ook in 2020 een significante dotatie gedaan aan bestemmingsreserve Huisvesting. In de meerjarenbegroting zoals opgenomen in de continuïteitsparagraaf zijn hiervoor voor de komende jaren aanvullende middelen opgenomen.

9. Jaarrekening

Balans per 31 december (na resultaatverwerking)

Bedragen x €1.000		31-12-2020	31-12-2019
		Realisatie	Realisatie
Activa			
Vaste activa			
Materiële vaste activa	1	6.238	3.583
Totaal van vaste activa		6.238	3.583
Vlottende activa			
Vorderingen	2	2.876	2.593
Liquide middelen		68.936	69.955
Totaal van vlottende activa		71.812	72.548
Totaal van activa		78.050	76.131
Passiva			
Eigen vermogen	3	54.245	58.431
Voorzieningen	4	1.105	999
Kortlopende schulden	5	22.700	16.701
Totaal van passiva		78.050	76.131

Staat van baten en lasten

Bedragen x €1.000		2020	2020	2019
		Realisatie	Begroting	Realisatie
Baten				
Rijksbijdragen	6	101.180	98.134	98.013
Overige overheidsbijdragen	7	2.550	-	-
Baten werk in opdracht van derden	8	3.074	1.240	2.377
Overige baten	9	1.015	755	1.523
Totaal baten		107.819	100.129	101.913
Lasten				
Personeelslasten	10	41.932	35.469	39.683
Afschrijvingen	11	1.256	1.006	520
Huisvestingslasten	12	12.733	11.945	12.245
Overige lasten	13	56.084	50.709	48.082
Totaal lasten		112.005	99.129	100.530
Saldo baten en lasten		-4.186	1.000	1.383
Resultaatbestemming				
<i>Resultaat vóór bestemming</i>		-4.186	1.000	1.383
<i>Dotatie bestemmingsreserve huisvesting</i>		-1.000	-1.000	-1.383
<i>Onttrekking overige bestemmingsreserves</i>		3.342	-	-
<i>Onttrekking bestemmingsfondsen</i>		1.858	-	-
Dotatie algemene reserve		14	-	-

Kasstroomoverzicht

Bedragen x €1.000	2020	2019
	Realisatie	Realisatie
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Saldo van baten en lasten	-4.186	1.383
Aanpassingen voor:		
Afschrijvingen	1.256	520
Mutaties voorzieningen	106	-596
Totaal aanpassingen voor aansluiting met het saldo van baten en lasten	1.362	-76
Veranderingen in vorderingen en schulden		
Vorderingen	-283	-177
Schulden	5.999	6
Totaal veranderingen in vordering en schulden:	5.716	-171
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	2.892	1.136
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-3.911	-1.284
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	-3.911	-1.284
Afname van liquide middelen	-1.019	-148
Liquide middelen per 1 januari	69.955	70.103
Mutatie liquide middelen	-1.019	-148
Liquide middelen per 31 december	68.936	69.955

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen:

De Koninklijke Bibliotheek is feitelijk gevestigd op Prins Willem-Alexanderhof 5, Postbus 90407, 2509 LK te 's-Gravenhage en ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 27377634.

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW, Art. 1.5) en de Wet stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob, Art.9) beschrijven de taken en het werkterrein van de KB. Deze komen samen in het Bestuursreglement van de Koninklijke Bibliotheek.

De KB is de nationale bibliotheek: vanuit de kracht van het geschreven woord dragen we bij aan een slimmer, vaardiger en creatiever Nederland. Dit doen we samen met partners op het terrein van erfgoed, wetenschap en met de openbare bibliotheken. Als nationale bibliotheek maakt de KB de bibliotheekcollectie Nederland zichtbaar, bruikbaar en houdbaar. De activiteiten van de KB vinden plaats in het binnenland bestaan uit het behoud, beheer, documentatie en beschikbaarstelling gerelateerd aan de Nederlandse bibliografie.

Bij het Besluit aanwijzing organisaties van openbaar belang d.d. 21 juni 2019 heeft de Minister van Financiën de Koninklijke Bibliotheek met ingang van 1 januari 2020 aangewezen als organisatie van openbaar belang (oob) als bedoeld in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta).

Verslaggevingsperiode:

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslaggevingsperiode van een kalenderjaar.

Toegepaste standaarden:

Het Ministerie van OCW heeft bepaald dat de KB haar financiële verantwoording dient op te stellen in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. In deze regeling is bepaald dat de bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder de RJ 660 Onderwijsinstellingen) van toepassing zijn, met inachtneming van de daarin aangeduide uitzonderingen.

Met het ministerie van OCW is op 5 maart 2020 overeengekomen dat de KB, in tegenstelling tot wat vermeld is in de RJ 660, bepaalde bijlagen (specificaties van projecten) niet hoeft op te nemen in de jaarrekening.

Continuïteit:

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva en resultaat

Algemeen:

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of de actuele waarde.

Actief:

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de KB zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen, worden niet in de balans verwerkt en mogelijk aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Verplichting:

Verplichtingen worden in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de staat van baten en lasten opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie.

Baten en lasten:

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Presentatie en functionele valuta:

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van KB. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Gebruik van schattingen:

Bij het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding oordelen en maakt schattingen en veronderstellingen die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa, verplichtingen, baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Naar de mening van het management is de invloed van schattingen en veronderstellingen op de financiële positie beperkt beïnvloedbaar.

De waarderingsgrondslagen van materiële vaste activa en voorzieningen zijn het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen.

Verbonden partijen:

Er is sprake van verbonden partijen wanneer een relatie bestaat tussen de KB en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de KB. Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

Collectie KB:

De collectie van de KB is feitelijk het meest waardevolle activum van de organisatie gezien de bijzondere aard en onvervangbaarheid ervan. Eventuele kosten van verwerving en onderhoud van stukken zijn onderdeel van de jaarlijks ontvangen Rijksbijdrage. De collectie van de KB wordt niet als voorraad beschouwd.

Financiële instrumenten:

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten.

In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: (Handels)vorderingen, geldmiddelen, (handels)schulden en overige financiële verplichtingen.

De instelling maakt geen gebruik van derivaten, heeft geen in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten en houdt geen handelsportefeuille aan. Financiële activa en financiële verplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment dat contractuele rechten of verplichtingen ten aanzien van dat instrument ontstaan.

Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen.

Financiële instrumenten (en afzonderlijke componenten van financiële instrumenten) worden in de jaarrekening gepresenteerd in overeenstemming met de economische realiteit van de contractuele bepalingen. Presentatie vindt plaats op basis van afzonderlijke componenten van financiële instrumenten als financieel actief, financiële verplichting of als eigen vermogen.

Financiële instrumenten worden bij de eerste waardering verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Indien echter financiële instrumenten bij de vervolgwaardering worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de staat van baten en lasten, worden direct toerekenbare transactiekosten bij de eerste waardering direct verwerkt in de staat van baten en lasten. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Verstrekte leningen en overige vorderingen:

Verstrekte leningen en overige vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervingsverliezen. De effectieve rente en eventuele bijzondere waardevermindervingsverliezen worden direct in de staat van baten en lasten verwerkt.

Aan- en verkopen van financiële activa die tot de categorie verstrekte leningen en overige vorderingen behoren, worden verantwoord op de transactiedatum.

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen:

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode. De effectieve rente wordt direct in de staat van baten en lasten verwerkt.

De aflossingsverplichtingen van de langlopende schulden voor het komend jaar worden opgenomen onder kortlopende schulden.

Saldering van financiële instrumenten:

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de onderneming beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de onderneming het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen. Als sprake is van een overdracht van een financieel actief dat niet voor verwijdering uit de balans in aanmerking komt, wordt het overgedragen actief en de daarmee samenhangende verplichting niet gesaldeerd.

Bijzondere waardeverminderingen financiële activa:

Vorderingen die niet individueel onderhevig zijn gebleken aan bijzondere waardevermindering worden collectief beoordeeld of deze onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering, dit door samenvoeging van vorderingen met vergelijkbare risicokenmerken. Bij de beoordeling van de collectieve waardevermindering gebruikt de onderneming historische trends met betrekking tot de waarschijnlijkheid van het niet nakomen van betalingsverplichtingen. De uitkomsten worden bijgesteld als de ondernemingsleiding van oordeel is dat de huidige economische en kredietomstandigheden zodanig zijn dat het waarschijnlijk is dat de daadwerkelijke verliezen hoger dan wel lager zullen zijn dan historische trends suggereren.

De boekwaarde van vorderingen wordt verminderd met de voorziening voor dubieuze debiteuren. Vorderingen die niet incasseerbaar zijn worden afgeboekt van de voorziening. Andere toevoegingen en onttrekkingen aan de voorziening worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Als in een latere periode de waarde van het actief, onderhevig aan een bijzondere waardevermindering, stijgt en het herstel objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die plaatsvond na de opname van het bijzondere waardeverminderings-verlies, wordt het bedrag uit hoofde van het herstel (tot maximaal de oorspronkelijke kostprijs) opgenomen in de staat van baten en lasten.

Materiële vaste activa (MVA) en afschrijvingen:

Materiële vaste activa worden in de balans verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot dat actief zullen toekomen aan de KB en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. De MVA worden gewaardeerd tegen aanschafwaarde verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Bij het afschrijven wordt rekening gehouden met de restwaarde van de individuele activa, indien de verwachting is dat er restwaarde zal zijn.

De bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd op aanschafwaarde verminderd met cumulatieve afschrijvingen. De aanschafwaarde van de genoemde activa bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafwaarde volgens de lineaire methode op basis van geschatte economische levensduur.

De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd: 5% (bibliotheekinrichting), 10% (meubilair), 20% (apparatuur en centrale systemen) en 33,3% (decentrale systemen).

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa:

Door de KB wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en bedrijfswaarde. Een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief. Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingsverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief (of kasstroomgenererende eenheid) geschat. Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingsverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingsverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroom genererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingsverlies voor het actief (of kasstroom genererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Liquide middelen:

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

Eigen vermogen:

Het eigen vermogen is ingedeeld naar vrije algemene reserve, bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen. Alle reserves zijn publiek.

Bestemmingsreserves:

Delen van het eigen vermogen zijn voor verschillende doeleinden gereserveerd als bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves worden door het bestuur bepaald en het bestuur kan deze zelf opheffen.

Bestemmingsfondsen:

Bestemmingsfondsen zijn reserves waaraan door derden (bijvoorbeeld OCW) een beperktere bestedingsmogelijkheid is aangebracht dan op grond van de statuten zou bestaan. De fondsen zijn ontstaan als gevolg van geoormerkte OCW gelden welke niet volledig zijn besteed in het betreffende boekjaar. Uitgaven die worden gedekt uit bestemmingsfondsen worden in de staat van baten en lasten verantwoord, en via de resultaatbestemming ten laste van de betreffende fonds gebracht. Wijzigingen in de beperking van de bestemming van fondsen welke door de daartoe bevoegde organen of instanties worden aangebracht, worden als overige mutatie binnen het eigen vermogen verwerkt.

Voorzieningen:

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De KB heeft voorzieningen getroffen betreffende ingegane wachtgeldverplichtingen, ingegane seniorenregelingen en uitgestelde beloningen vanwege ambtsjubilea. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de toekomstige uitgaven of tegen de nominale waarde, mits dit beperkt afwijkt van de contante waarde.

Jubileumvoorziening:

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de berekening van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op de KB regeling jubilea, blijfkans en leeftijd.

Voorziening wachtgelden:

Deze voorziening betreft de berekening van de maximale verplichting per uit dienst gegane medewerker.

Er vinden individuele berekeningen plaats, rekening houdend met zowel het WW deel als het bovenwettelijke BWOI deel. De eerste op basis van de UWV regels, de tweede op basis van de BWOI regeling.

Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen projecten:

Hieronder zijn opgenomen ontvangen projectgelden waar tegenover een specifieke bestedingsverplichting bestaat, die gebaseerd is op externe contractuele verplichtingen. Projecten zijn gewaardeerd op direct toerekenbare kosten en aan overige instanties toegezegde gelden. Op de geactiveerde kosten zijn de ontvangen subsidiegelden in mindering gebracht. Gedurende de looptijd van een project wordt geen resultaat verantwoord. Na realisatie van een project wordt het saldo van baten en lasten verwerkt in de staat van baten en lasten.

Rijksbijdrage:

Onder de rijksbijdrage wordt de jaarlijkse bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verstaan. De Rijksbijdrage wordt ten gunste gebracht van de staat van baten en lasten in de periode waarop zij betrekking heeft.

Overige opbrengsten:

De verantwoording van overige baten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Beleidsregels toepassing WNT:

Voor de uitvoering van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen in de (semi)publieke sector (WNT) heeft de KB zich gehouden aan de Beleidsregel toepassing WNT en deze als normenkader bij het opmaken van deze jaarrekening gehanteerd.

Personeelsbeloningen:

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers respectievelijk de belastingautoriteit.

De beloningen van het personeel worden als last in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de organisatie.

Voor de beloningen met opbouw van rechten, sabbatical leave en gratificaties worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding ten gevolge van bonusbetalingen wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. Ontvangen bijdragen voortvloeiend uit levensloopregelingen worden in aanmerking genomen in de periode waarover deze bijdragen zijn verschuldigd. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht. Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen (inclusief ontslagvergoedingen) aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening opgenomen.

De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Pensioenen:

Voor de werknemers van de KB die als overheidswerknemer in de Wet Privatisering ABP worden aangemerkt, geldt het Pensioenreglement van de Stichting Pensioenfonds ABP. De dekkingsgraad per 31 december 2020 is 97,8%. Er hoeven geen aanvullende betalingen gedaan te worden.

De pensioenregeling wordt volgens de Pensioenwet gekarakteriseerd als uitkerings-overeenkomst. De uitvoeringsovereenkomst met de pensioenuitvoerder APB wordt jaarlijks stilzwijgend verlengd. De belangrijkste afspraken die zijn opgenomen in deze uitvoeringsovereenkomst zijn de volgende:

- Indexatie geeft geen aanleiding tot premie-aanpassingen.
- Premiereductie of -terugstorting vindt plaats indien en voor zover sprake is van een dekkingsgraad volgens de normen van DNB van 160% en het bestuur van het fonds daartoe besloten heeft.
- De maximale premie bedraagt 25% over de pensioengrondslag.
- In geval van een reservetekort van de pensioenuitvoerder neemt de KB overeenkomstig hetgeen overeengekomen is zijn aandeel daarin.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen.

Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Indien op basis van de uitvoeringsovereenkomst met betrekking tot een bedrijfstakpensioenregeling per balansdatum een verplichting bestaat, wordt een voorziening gevormd als het waarschijnlijk is dat de aanwending van een maatregelenpakket, dat nodig is voor het herstel van de per balansdatum bestaande dekkingsgraad, zal leiden tot een uitstroom van middelen en de omvang daarvan betrouwbaar kan worden geschat.

Leaseovereenkomsten:

De KB kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

Rentebaten en -lasten:

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren.

Kasstroomoverzicht:

Het kasstroomoverzicht is opgesteld conform de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan in zijn geheel uit liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Gebeurtenissen na balansdatum:

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening. Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

Toelichting op de balans

Materiële vaste activa (1)

Verloopoverzicht van materiële vaste activa 2020		Totaal andere
Bedragen x €1.000		vaste
		bedrijfsmiddelen
Boekwaarde aan het begin van de periode		
Verkrijgings- of vervaardigingsprijs aan het begin van de periode		21.515
Cumulatieve afschrijvingen aan het begin van de periode		-17.932
Boekwaarde aan het begin van de periode		3.583
Verloop gedurende de periode		
Investerings:		3.911
Afschrijvingen:		-1.256
Mutatie gedurende de periode:		2.655
Boekwaarde aan het eind van de periode		
Verkrijgings- of vervaardigingsprijs aan het einde van de periode		25.426
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen aan het einde van de periode		-19.188
Boekwaarde aan het einde van de periode		6.238

Onder de 'andere vaste bedrijfsmiddelen' zijn opgenomen apparatuur en centrale systemen €4.500K, bibliotheekinrichting €400K en meubilair €1.400K.

De investeringen in 2020 hebben nagenoeg geheel betrekking op de categorie apparatuur en centrale systemen en betreffen investeringen in hardware en software.

Onder materiële vaste activa zijn geen activa opgenomen waarvan de beschikbaarheid berust op een beperkt genotsrecht zoals erfpacht- en opstalrecht of huurkoop c.q. financieringshuur. De gebouwen en terreinen die de huisvesting van de KB vormen zijn geen eigendom.

Vlottende activa (2)

Vlottende activa		31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Vorderingen	2.1	2.573	2.424
Overlopende activa	2.2	303	169
Liquide middelen	2.3	68.936	69.955
Totaal		71.812	72.548

Specificatie vorderingen (2.1)

Overzicht vorderingen		31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Debiteuren		905	1.348
Overige vorderingen	2.1.1	1.670	1.078
Voorziening wegens oninbaarheid vorderingen		-2	-2
Totaal vorderingen		2.573	2.424

Specificatie overige vorderingen (2.1.1)

Overzicht overige vorderingen		31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Personeel		9	6
Vooruitbetaalde bedragen		1.636	1.060
Overige		25	12
Overige vorderingen		1.670	1.078

Specificatie overlopende activa (2.2)

Overzicht overlopende activa		31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Overige overlopende activa		303	169
Overlopende activa		303	169

De overige overlopende activa betreffen nog te ontvangen bedragen inzake projecten gefinancierd door derden.

Liquide middelen (2.3)

Overzicht liquide middelen		31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Kasmiddelen		4	3
Schatkistbankieren		68.932	69.952
Liquide middelen		68.936	69.955

De KB participeert in het geïntegreerd middelenbeheer van het ministerie van Financiën. De KB heeft een kredietfaciliteit van €2,5M als onderdeel van het schatkistbankieren. Het saldo wordt dagelijks aangevuld vanuit het schatkistbankierenstelsel. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de KB.

Eigen vermogen (3)

Eigen vermogen, verloopoverzicht 2019				
Bedragen x €1.000	Algemene reserve	Bestemmings-reserves	Bestemmings-fondsen	Totaal eigen vermogen
Eigen vermogen 31-12-2018	3.995	46.751	6.302	57.048
Verloop gedurende 2019:				
Resultaat 2019	17	2.424	-1.058	1.383
Overige mutaties 2019	-	278	-278	-
Eigen vermogen 31-12-2019	4.012	49.453	4.966	58.431
Eigen vermogen, verloopoverzicht 2020				
Bedragen x €1.000	Algemene reserve	Bestemmings-reserves	Bestemmings-fondsen	Totaal eigen vermogen
Eigen vermogen 31-12-2019	4.012	49.453	4.966	58.431
Verloop gedurende 2020:				
Resultaat 2020	14	-2.342	-1.858	-4.186
Overige mutaties 2020	-	-	-	-
Eigen vermogen 31-12-2020	4.026	47.111	3.108	54.245

Bestemming saldo van baten en lasten 2020

De jaarrekening 2020 is vastgesteld door de Algemeen Bestuurscollege op 10 maart 2021. Het Algemeen Bestuurscollege heeft besloten om het resultaat 2020 als volgt te bestemmen.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	
Onttrekking van bestemmingsfonds E-content	-1.355
Onttrekking van bestemmingsfonds OCW SIOB	-534
Dotatie aan bestemmingsfonds Leesgehandicapten	434
Dotatie aan bestemmingsfonds Donorregistratie 2020	70
Dotatie aan bestemmingsfonds Bibliotheekconvenant 2020-2023	440
Dotatie aan bestemmingsfonds CBCT 2020-2024	241
Onttrekking van bestemmingsfonds convenant E-lending 2019-2021	-1.154
Totaal Bestemmingsfondsen	-1.858
Dotatie aan bestemmingsreserve Vernieuwingsprojecten	227
Dotatie aan bestemmingsreserve Huisvesting	1.000
Onttrekking van bestemmingsreserve uitvoering BKT traject	-1.731
Onttrekking van bestemmingsreserve Digitale Duurzaamheid	-660
Onttrekking van bestemmingsreserve programma Metamorfoze	-1.176
Onttrekking van bestemmingsreserve Leven Lang Ontwikkelen	-2
Totaal Bestemmingsreserves	-2.342
Dotatie aan de algemene reserve	14
Resultaat na belasting	-4.186

Bestemmingsreserves:

Specificatie van bestemmingsreserves				
Bedragen x €1.000				
Volgnummer		Bestemmings- reserves aan het begin van de periode	Resultaat verslag- periode	Bestemmings- reserves aan het einde van de periode
1	Bestemmingsreserve Huisvesting	19.481	1.000	20.481
2	Bestemmingsreserve Vernieuwingsprojecten	-	227	227
3	Bestemmingsreserve Legaten	278	-	278
4	Bestemmingsreserve Brandveiligheid	5.000	-	5.000
5	Bestemmingsreserve KB-NA	1.287	-	1.287
6	Bestemmingsreserve Leven Lang Ontwikkelen	2	-2	0
7	Bestemmingsreserve progr. Metamorfoze	5.428	-1.176	4.252
8	Bestemmingsreserve Digitale Duurzaamheid	8.150	-660	7.490
9	Bestemmingsreserve uitvoering BKT traject	9.827	-1.731	8.096
Totaal		49.453	-2.342	47.111

1 Bestemmingsreserve Huisvesting:

Het Algemeen Bestuurscollege heeft besluit genomen om jaarlijks een dotatie te doen aan de huisvestingsreserve voor de realisatie van toekomstige (her)huisvesting. De huidige stand van zaken van het huisvestingsproject is beschreven in paragraaf 5.6 van het bestuursverslag.

Verloopstaat Huisvesting	2020	2019
Stand begin periode	19.481	17.366
Resultaatbestemming	1.000	2.115
Stand einde periode	20.481	19.481

2 Bestemmingsreserve Vernieuwingsprojecten:

De onderuitnutting van het Portfolio (Vernieuwing) Digitale Infrastructuur in 2020 wordt middels een bestemmingsreserve gereserveerd voor activiteiten in 2021.

3 Bestemmingsreserve Legaten:

De KB legaten ontvangen waaraan geen bestemming verbonden is, maar de KB wel de aanwending afzonderlijk zichtbaar wil maken. Op termijn volgt een voorstel om dit bedrag te besteden.

4 Bestemmingsreserve Project Brandveiligheid:

In het kader van de instandhoudingsplannen van ons pand heeft de RVB een plan van aanpak gemaakt om activiteiten uit te voeren. In 2019 heeft de aanbesteding hiervoor plaatsgevonden. Naar verwachting zullen in 2021 de werkzaamheden worden afgerond.

Verloopstaat Project Brandveiligheid	2020	2019
Stand begin periode	5.000	5.000
Resultaatbestemming	-	-
Stand einde periode	5.000	5.000

5 Bestemmingsreserve KB/NA:

De bestemmingsreserve KB-NA is een herindeling van posten die onder de kortlopende schulden geclassificeerd waren. Deze middelen zijn oorspronkelijk (2012) ontvangen ter dekking van (frictie) kosten gerelateerd aan een, niet gerealiseerde, fusie tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief. De wijze van besteding is onderwerp van gesprek met OCW.

6 Bestemmingsreserve Leven Lang Ontwikkelen:

De overige mutatie van -€2K betreft een herrubricering in de jaarrekening 2019 in Leven Lang Ontwikkelen naar extern gefinancierde projecten, kortlopende schulden.

7 Bestemmingsreserve Programma Metamorfoze:

Metamorfoze is het nationale programma voor het behoud van papieren erfgoed. Het programma heeft tot doel het door versneld autonoom verval bedreigde papieren erfgoed te conserveren middels digitalisering, het beschikbaar te stellen van de digitale kopie en daardoor het origineel beter te kunnen behouden. Het gedigitaliseerde materiaal uit het BKT traject wordt beschikbaar gesteld op de nationale website Delpher. Het Bureau Metamorfoze zorgt voor de coördinatie van de Metamorfoze-projecten en geeft advies en ondersteuning aan instellingen die aan Metamorfoze deelnemen. Adviescommissies van onafhankelijke deskundigen beoordelen de projectaanvragen en adviseren over de toekenning. Het Bureau houdt zich ook bezig met het opzetten van onderzoek, legt contacten met binnen- en buitenlandse organisaties en verzorgt de informatieverspreiding. De projecten hebben meestal een looptijd van meerdere jaren en zijn langlopend van aard.

Het programma bestaat uit de volgende onderdelen:

- Boeken, Kranten en Tijdschriften
- Onderzoeksprojecten
- Archieven en collecties

Verloopstaat Programma Metamorfoze	2020	2019
Stand begin periode	5.428	3.904
Resultaatbestemming	-1.176	1.524
Stand einde periode	4.252	5.428

8 Bestemmingsreserve Digitale Duurzaamheid:

De activiteiten met betrekking tot Digitale Duurzaamheid worden gefinancierd vanuit de rijksbijdrage aan de KB. Omdat de techniek steeds verandert en er speciale maatregelen nodig zijn, wordt er voortdurend gewerkt aan de bruikbaarheid van alle digitale informatie op de lange termijn. In 2020 is €1.500K aan Rijksbijdrage ontvangen en is €273K aan onderzoekskosten besteed, €1.316K aan het Nieuwe Digitaal Magazijn, €416K aan het nieuw Datacenter en €153K aan overige digitale Duurzaamheidsprojecten.

Verloopstaat Digitale Duurzaamheid	2020	2019
Stand begin periode	8.150	7.832
Resultaatbestemming	-660	318
Stand einde periode	7.490	8.150

9 Bestemmingsreserve uitvoering BKT traject:

Het BKT traject wordt gefinancierd door het programma Metamorfoze. De titels uit de periode 1840-1960 worden door onafhankelijke adviescommissies voor dit BKT traject op basis van aanvragen uit het erfgoedveld geprioriteerd. De KB zorgt voor het digitaliseren en het beschikbaar stellen van deze collecties, onder andere via de nationale website Delpher. Binnen het programma Metamorfoze wordt jaarlijks een reservering gemaakt voor de digitalisering van deze collecties.

In 2020 zijn er in het boeken traject ca. 4,8 miljoen pagina's, 1,5 miljoen pagina's aan tijdschriften en 2,1 miljoen pagina's aan kranten gedigitaliseerd en zijn er 15,1 miljoen pagina's beschikbaar gesteld op de nationale website Delpher.

Verloopstaat Uitvoering BKT traject	2020	2019
Stand begin periode	9.827	11.362
Resultaatbestemming	-1.731	-1.535
Stand einde periode	8.096	9.827

Bestemmingsfondsen:

Specificatie van bestemmingsfondsen

Bedragen x € 1.000

Volgnummer	Bestemmings- fondsen aan het begin van de periode	Resultaat verslag- periode	Overige mutaties	Bestemmings- fondsen aan het einde van de periode
1 Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)	534	-534		-
2 Bestemmingsfonds Leesgehandicapten	786	434		1.220
3 Bestemmingsfonds E-Content	3.500	-1.355	-1.154	991
4 Bestemmingsfonds convenant E-lending 2019-2021	-	-1.154	1.154	-
5 Bestemmingsfonds Pilot Digitalisering	146	-		146
6 Bestemmingsfonds Donorregistratie 2020	-	70		70
7 Bestemmingsfonds CBCT 2020-2024	-	241		241
8 Bestemmingsfonds Bibliotheekconvenant 2020-2023	-	440		440
Totaal	4.966	-1.858	-	3.108

1 Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB):

Verloopstaat Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)	2020	2019
Stand begin periode	534	1.162
Resultaatbestemming	-534	-628
Stand einde periode	-	534

2 Leesgehandicapten:

Verloopstaat Leesgehandicapten	2020	2019
Stand begin periode	786	788
Resultaatbestemming	434	-2
Stand einde periode	1.220	786

3 Bestemmingsfonds E-Content:

Na overleg met en goedkeuring van OCW heeft een onttrekking aan dit bestemmingsfonds plaatsgevonden ten gunste van het bestemmingsfonds convenant E-lending 2019-2021.

Verloopstaat E-Content	2020	2019
Stand begin periode	3.500	3.928
Resultaatbestemming	-1.355	-428
Overige mutaties (zie 4 Bestemmingsfonds convenant E-lending 2019-2021)	-1.154	-
Stand einde periode	991	3.500

4 Bestemmingsfonds convenant E-lending 2019-2021:

In 2021 is een tekort van €1.154K ontstaan in dit bestemmingsfonds. Na overleg met en goedkeuring van OCW is dit tekort aangevuld vanuit een bijdrage van het bestemmingsfonds E-Content.

Verloopstaat convenant E-Lending 2019-2021	2020	2019
Stand begin periode	-	-
Resultaatbestemming	-1.154	-
Overige mutaties	1.154	-
Stand einde periode	-	-

5 Bestemmingsfonds Pilot Digitalisering:

Verloopstaat Pilot Digitalisering	2020	2019
Stand begin periode	146	146
Resultaatbestemming	-	-
Stand einde periode	146	146

6 Bestemmingsfonds Donorregistratie:

In 2020 is er door het ministerie OCW een éénmalige subsidie van €145K extra toegekend voor de communicatie aan kwetsbare burgers rondom de donorregistratie. In 2020 zijn de lasten €75K.

Verloopstaat Donorregistratie	2020	2019
Stand begin periode	-	-
Resultaatbestemming	70	-
Stand einde periode	70	-

7 Bestemmingsfonds CBCT:

In 2020 is er door het ministerie OCW een subsidieaanvraag gehonoreerd voor de certificering van taalhuizen door Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT) conform de kabinetsbrief vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024 van 18 maart 2019. In 2020 zijn de baten €500K en lasten €259K. Mits de wetgever voldoende middelen ter beschikking stelt, zullen de toekenningen voor de jaren 2021 en 2022 in de respectievelijke rijksbijdragebrieven worden opgenomen.

Verloopstaat CBCT	2020	2019
Stand begin periode	-	-
Resultaatbestemming	241	-
Stand einde periode	241	-

8 Bestemmingsfonds Bibliotheekconvenant 2020-2023:

Voor de uitvoering van het convenant heeft het ministerie OCW middelen beschikbaar gesteld, verdeeld over de jaren 2020 tot en met 2023. Ter gedeeltelijke realisatie van de in het convenant gemaakte afspraken is op 12 oktober 2020 de Tijdelijke subsidieregels Leesoffensief in werking getreden. Met de uitvoering van deze subsidieregeling is een bedrag gemoeid van €1.250K, verdeeld over de jaren 2020 en 2021. Voor het jaar 2020 is ten behoeve van de uitvoering van de Tijdelijke subsidieregels Leesoffensief een bedrag toegekend van €500K.

In 2020 zijn de baten €500K en lasten €60K.

Verloopstaat Bibliotheekconvenant 2020-2023	2020	2019
Stand begin periode	-	-
Resultaatbestemming	440	-
Stand einde periode	440	-

Voorzieningen specificatie (4)

Uitsplitsing personele voorzieningen			
Bedragen x €1.000	Jubileum- voorziening	Wachtgeld- voorziening	Totaal personele voorzieningen
Stand aan het begin van de periode			
Voorzieningen aan het begin van de periode	456	543	999
Verloop gedurende de periode			
Dotaties	50	639	689
Onttrekkingen	-	-281	-281
Vrijval	-	-302	-302
Stand aan het eind van de periode			
Voorzieningen aan het einde van de periode	506	599	1.105
Voorzieningen met looptijd korter dan een jaar	44	377	421
Bedrag looptijd 1 tot en met 5 jaar	155	222	377
Bedrag looptijd meer dan 5 jaar	307	-	307

Jubileumvoorziening

Dit betreft een voorziening op de toekomstige uitgaven van KB medewerkers die in aanmerking komen voor een ambtsjubileum uitkering. De jubileumvoorziening heeft betrekking op uitkeringen aan medewerkers op basis van de duur van de aanstelling, en is grotendeels langlopend. De voorziening betreft het geschatte bedrag van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op de KB regeling jubilea, blijfkans en leeftijden.

Wachtgeldvoorziening

De wachtgeldvoorziening is gevormd als het gevolg van het feit dat de KB eigen risicodragers is voor de werkloosheidswet. De wachtgeldvoorziening is gelijk aan de verwachte kosten die doorbelast zullen worden door het UWV voor werkloosheidsuitkeringen. In 2020 is een bedrag van €281K onttrokken uit deze voorziening. De totale wachtgeldvoorziening voor voormalige medewerkers die per 31 december 2020 binnen de wachtgeldregeling vielen bedraagt €599K (2019 €543K). Dit veroorzaakt een vrijval van de voorziening van €302K. Het aantal wachtgelders bedroeg op die datum 13, (2019: acht). Het kortlopende deel van de voorziening bedraagt €377K. Het deel 2 tot 5 jaar €222K en het deel langer dan 5 jaar €0K. De wachtgeldvoorziening wordt niet geïndexeerd.

Kortlopende schulden (5)

Kortlopende schulden, verloopoverzicht 2020		31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Vooruit gefactureerde en -ontvangen termijnen op projecten	5.1	8.128	4.902
Crediteuren	5.2	5.518	6.302
Belastingen en premies sociale verzekeringen		5.426	3.583
Schulden ter zake van pensioenen		455	-
Overige schulden	5.3	1.337	286
Subtotaal kortlopende schulden		20.864	15.073
Overlopende passiva, uitsplitsing			
Vakantiegeld en vakantiedagen		1.836	1.628
Overlopende passiva		1.836	1.628
Totaal van kortlopende schulden		22.700	16.701

Vooruitgefactureerde en –ontvangen termijnen projecten (5.1)

In deze post zijn verplichtingen opgenomen die in het kader van het landelijke programma Metamorfoze (conservering/digitalisering) zijn aangegaan. In 2020 zijn er, in het kader van Archieven en Collecties en het traject Boeken, Kranten en Tijdschriften, meer verplichtingen aangegaan dan in 2019. Ook zijn er in 2020 ook meer extern gefinancierde projecten gehonoreerd. In de tabel "Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen projecten" wordt het nader toegelicht.

Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen op projecten (5.1)

Vooruitgefactureerde en -ontvangen termijnen op projecten	31-12-2020	31-12-2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Programma's		
Verplichtingen aan derden (Metamorfoze)	6.428	4.536
Extern gefinancierde projecten	1.700	366
Totaal Programma's	8.128	4.902

Verloopstaat Verplichtingen aan derden (Metamorfoze)	2020	2019
Stand begin periode	4.536	5.895
Aangegane verplichtingen	4.128	935
Bijgestelde bedragen	-320	-550
Uitbetaalde verplichtingen	-1.916	-1.744
Stand einde periode	6.428	4.536

Verloopstaat extern gefinancierde projecten	2020	2019
Stand begin periode	366	568
Herrubricering van schuld naar vordering	121	-254
Ontvangen subsidies	2.917	1.702
Kosten projecten	-1.704	-1.650
Stand einde periode	1.700	366

Verplichtingen aan derden (Metamorfoze):

De doelstelling van Metamorfoze is het (fysieke) conserveren middels digitaliseren van alle bedreigde archieven en collecties die voor Nederlandse geschiedenis en cultuur van (inter)nationaal belang zijn. In aanmerking komende archieven en collecties worden door een onafhankelijke adviescommissies voor dit AC-traject op basis van aanvragen uit het erfgoedveld geselecteerd. Het AC-traject is gebaseerd op 100% financiering. Deze projecten zijn overwegend langlopend van aard met looptijden variërend van 2 tot 6 jaar. Naar verwachting zal een bedrag van €2M tot €4M na 12 maanden na balansdatum worden uitgekeerd. In 2020 is, in het kader van Archiven en Collecties en het traject Boeken, Kranten en Tijdschriften, een hoger bedrag aan toekenningen gedaan dan in 2019.

Extern gefinancierde projecten:

Dit zijn projecten waarvoor de KB subsidie aanvraagt bij derden om deel te nemen aan externe projecten. Hierbij valt onder andere onderzoeksprojecten, innovatieprojecten en deelname aan Europese projecten. In 2020 heeft de KB €2.917K aan externe subsidies ontvangen en de lasten zijn €1.704K. Projecten die in 2021 continueren zijn onder andere Toegang Literair Erfgoed, DBNL, Kwaliteitsimpuls laagtaalvaardige ouders, Web archeologie, Creative Europe, Newcomer, Web Publications, Fagel, en Leven Lang Ontwikkelen.

Crediteuren (5.2)

In het crediteuren saldo van €5.518K zijn schulden aan personeel van €10K opgenomen.

Overige kortlopende schulden (5.3)

De overige schulden van €1.216K bestaan vooral uit nog te betalen kosten. Alle overige schulden hebben een looptijd korter dan één jaar.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

De belangrijkste niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen met een materieel financieel belang zijn:

Huurverplichtingen:

Met het Rijksvastgoedbedrijf is een huurcontract voor het KB-gebouw gesloten tot en met 2035. De huur (inclusief servicekosten/allonges) bedraagt in 2020 €7.915K. De huur wordt elk jaar door het Rijksvastgoedbedrijf geïndexeerd. Daarnaast wordt de huur incidenteel aangepast met de zogenaamde allonges ter dekking / aflossing van de kosten van uitbreidingen / aanpassingen van gebouw en installaties die via de leenfaciliteit gefinancierd zijn. De verplichting korter dan 1 jaar bedraagt €6.117K, €22.301K voor 2 tot 5 jaar en €54.939K > 5 jaar. Het huurcontract loopt tot 2035.

De KB als btw-ondernemer

De KB heeft met ingang van 2019 door middel van aangiften verzocht om teruggaaf van het saldo van betaalde btw inzake de kosten van digitale abonnementen en de af te dragen btw inzake de met deze activiteit gerealiseerde omzet. Op basis van deze aangiften heeft de Belastingdienst inzake 2019 en 2020 €2,8 M uitbetaald en resteert een vordering inzake 2020 van €0,7M. De Belastingdienst heeft eind 2020 het voornemen uitgesproken over 2019 een naheffingsaanslag op te leggen voor het geclaimde bedrag aan voorbelasting.

De KB is voorts van mening te kwalificeren als ondernemer in de zin van de omzetbelasting en een volledig recht te hebben op aftrek van voorbelasting. In dat kader heeft de KB bezwaarschriften ingediend tegen de verstrekte teruggaafbeschikkingen. De Belastingdienst heeft deze bezwaarschriften bij brief d.d. 14 december 2020 afgewezen en de KB is hier d.d. 11 februari 2021 tegen in beroep gegaan. Het belang voor de KB is, mede in het licht van de dubbele huisvestingsuitdaging die zij de komende jaren heeft, groot; over de jaren 2019 en 2020 gaat het om een extra teruggave van indicatief €10M.

Vanwege het (huidige) standpunt van de Belastingdienst en de onzekere uitkomst van het vervolgproces heeft het bestuur de inzake 2019 en 2020 geclaimde btw-voorbelasting van totaal €4,3M niet in mindering gebracht op de kosten doch als verplichting in de balans per 31 december 2020 opgenomen. Verder is op de balans geen vordering inzake de geclaimde extra teruggave van indicatief €10M opgenomen, maar is de huidige situatie als zodanig toegelicht. Mocht de KB in het gelijk gesteld worden, resulteert dat in een vordering en lagere kosten in het jaar, waarin dat besluit genomen wordt.

Vergelijking realisatie en begroting 2020

Bij de analyse van het financiële resultaat van de KB is het van belang op te merken, dat de begroting niet integraal is. Dat wil zeggen dat de begroting rekening houdt met een opbouw van de bestemmingsreserve huisvesting, maar niet met de aanwending van bestemmingsfondsen en -reserves. De aanwezigheid van fondsen en reserves geeft de mogelijkheid deze aan te wenden voor de financiering van lasten, waarmee in de begroting geen rekening is gehouden. Daarnaast begroten wij conservatief, projecten waarvan de middelen nog niet gecommiteerd zijn worden nog niet opgenomen. In de realisatie zijn de feitelijke binnengekomen middelen (en daaraan gerelateerde kosten) wel meegenomen.

Vergelijking realisatie en begroting 2020	Realisatie	Begroting
Bedragen x €1.000		
Baten		
Rijksbijdragen	101.180	98.134
Overige overheidsbijdragen	2.550	-
Baten in opdracht van derden	3.074	1.240
Overige baten	1.015	755
Totaal baten	107.819	100.129
Lasten		
Personeelslasten	41.932	35.469
Afschrijvingen	1.256	1.006
Huisvestingslasten	12.733	11.945
Overige lasten	56.084	50.709
Totaal lasten	112.005	99.129
Saldo baten en lasten	-4.186	1.000
Resultaatbestemming		
<i>Resultaat vóór bestemming</i>	-4.186	1.000
<i>Dotatie huisvestingsreserve</i>	-1.000	-1.000
<i>Mutatie overige bestemmingsreserves en -fondsen</i>	5.200	-
Dotatie algemene reserve	14	-

Baten

De rijksbijdrage 2020 viel onder andere hoger uit dan begroot door een bijstelling in november 2020 van €2.720K voor loon- en prijscompensatie WHW, €1.000K voor convenant E-Lending, opbrengsten Digitale Inclusie van €550K, €344K Loon- en prijscompensatie WSOB, €400K voor loon- en prijscompensatie Leesgehandicapten, €500K voor het Bibliotheekconvenant 20-23, €145K voor Communicatie Donorregistratie en €500K voor de Certificering van Taalhuizen CBCT.

De overige overheidsbijdragen waren begroot als Rijksbijdragen en zijn in 2020 in tegenstelling tot eerdere jaren vanuit het ministerie BZK via de Manifestgroep betaald.

De baten in opdracht van derden waren in 2020 €1.834K hoger dan begroot door hogere licentieopbrengsten van €338K en hogere ontvangen subsidies inzake externe projecten (zie toelichting op pagina 59).

Personeelslasten

De totale personeelslasten vallen €6.463K hoger uit dan de begroting. Dit hangt samen met verschillende factoren, waaronder:

- de besteding van gerealiseerde extra baten, die niet begroot waren;
- extra activiteiten gerealiseerd met een financiering vanuit de bestemmingsreserves en – fondsen (€2,3M), waaronder kosten in verband met het een versnelling in onze Nationaal (Digitaliserings-) Programma en kosten in verband met de eerder genoemde speciale Thuisbieb-app tijdens 1e lockdown en de lancering van de nieuwe app in september 2020); en
- vertraagde vervanging van extern personeel door medewerkers met een vaste aanstelling.

Bedragen x €1.000		Impact
Aanwending bestemmingsreserves en- fondsen (salariskosten en externe inhuur):		
<i>Nationaal Programma</i>	1.216	
<i>Inkoop E-content</i>	581	
<i>OBDO</i>	335	
<i>Stelseltaken</i>	251	
<i>Leesgehandicapten</i>	50	
Totaal aanwending bestemmingsreserves en- fondsen		2.433
Reallocatie Inkoop E-content van materiële kosten naar personeelslasten		1.164
Hogere lasten tegenover hogere baten vanwege doorbelastingen van KB-personeel die niet begroot waren		195
Hogere kosten van externe inhuur a.g.v. o.a. lastige arbeidsmarkt ICT en inkoop, extra inhuur e-content		2.562
Overige personeelslasten		109
Totaal hogere personeelslasten		6.463

Afschrijvingskosten

Door extra investeringen in ICT apparatuur zijn de afschrijvingskosten in 2020 €250K hoger dan begroot.

Huisvestingslasten

De huisvestingslasten zijn €788K hoger dan begroot. Dit wordt primair veroorzaakt door een toename van onderhoudskosten door het naar voren halen van gebouwenprojecten gedurende de lockdown en een toename van huurlasten.

Overige lasten

De overige lasten zijn €5.375K hoger dan begroot. De grootste posten die het verschil verklaren zijn:

- Als gevolg van het Corona virus is meer gebruik gemaakt van de digitale dienstverlening in e-books waardoor de kosten m.b.t. E-Content €1.906K hoger zijn dan begroot.

- In het programma Metamorfoze zijn voor een bedrag van €4.128K nieuwe toekenningen gedaan tegenover een begroot bedrag van €2.000K. De vastgestelde begroting ging nog uit van een spreiding van de last over de jaren van uitbetaling in plaats van de volledige toekenning als last te verantwoorden in het jaar van toekenning.
- Tot slot is sprake van hogere kosten van Landelijke Stelseltaken (€377K) en Digitale Inclusie (€305K) waarvoor zoals hiervoor genoemd ook extra inkomsten zijn gegenereerd.

Toelichting op de staat van baten en lasten

Rijksbijdragen (6)

Rijksbijdragen	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Rijksbijdragen		
Rijksbijdragen OCW		
Rijksbijdragen OCW	101.180	98.013
Rijksbijdragen OCW	101.180	98.013

De KB wordt gefinancierd op basis van de WHW en de WSOB. De inkomsten zijn ten opzichte van 2019 met €3.167K toegenomen waarvan €469K geormerkte middelen voor E-content, €226K geormerkte middelen voor Leesgehandicapten. In samenspraak met het ministerie OCW is het resterende saldo van het bestemmingsfonds "Restant subsidie OCW 2010-2012 (SIOB)" een bedrag van €534K in 2020 teruggestort en in mindering gebracht op het saldo rijksbijdragen over 2020.

Specificatie ontvangen rijksbijdragen (bedragen x €1.000)	2020
Rijksbijdrage WHW	49.800
Rijksbijdrage WSOB	52.840
Terugstorting Rijksbijdrage WSOB	-534
Ontvangen rijksbijdragen	102.106
<i>Ontvangen Rijksbijdragen t.b.v. geaffilieerde instellingen:</i>	
St. Bibliographie Linguistique	211
CDR (Centrale Discotheek Rotterdam)	500
SCOB (St. Certificering Openbare Bibliotheken)	215
Totaal rijksbijdragen in jaarrekening KB	101.180

De ontvangen Rijksbijdrage ten behoeve van geaffilieerde instellingen is niet verwerkt in de Staat van baten en lasten van de KB op aangeven van het Ministerie van OCW dd. 5 maart 2020.

Overige overheidsbijdragen (7)

Overige overheidsbijdragen	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Overige overheidsbijdragen	2.550	-

De overige overheidsbijdragen hebben betrekking op het gezamenlijke Programma Digitale Inclusie — 'Hulp aan kwetsbare burgers', waarvoor de Manifestgroep een beroep heeft gedaan op de Investeringspost 2020 van de Interdepartementale Commissie Middelen (ICM) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Voorheen ontving de KB deze middelen vanuit OCW als onderdeel van de Rijksbijdragen.

Baten werk in opdracht van derden (8)

Werk in opdracht van derden	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Licentie-opbrengsten	744	445
Subsidiegelden DBNL (Taalunie)	765	768
Ontvangen subsidies overige projecten	1.565	1.164
Baten werk in opdracht van derden	3.074	2.377

De stijging in licentie-opbrengsten bestaat uit de opbrengst van de KB-passen en de opbrengst van de digitale abonnementen. Door het corona virus is de opbrengst in digitale abonnementen gestegen met 337K. De opbrengst KB passen is met €37K gedaald. In de ontvangen subsidies overige projecten is een subsidiebijdrage van NWO opgenomen van €626K.

Overige baten (9)

Overige baten	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Verkoop (onderwijs)materiaal	3	12
Overige baten	1.012	1.511
Overige baten	1.015	1.523

De overige baten bestaan grotendeels uit doorbelastingen aan derde partijen.

Lasten

Personeelslasten (10)	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Personeelslasten, uitsplitsing		
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten, uitsplitsing		
Lonen en salarissen	24.882	23.417
Sociale lasten	3.244	3.015
Pensioenlasten	3.948	3.767
Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten	32.074	30.199
Overige personele lasten, uitsplitsing		
Dotaties personele voorzieningen	-	-
Lasten personeel niet in loondienst	7.978	7.802
Overige personele lasten	2.090	1.845
Overige personele lasten	10.068	9.647
Uitkeringen die personeelslasten verminderen	-210	-163
Personeelslasten	41.932	39.683

Toelichting stijging personele lasten ten opzichte van voorgaand jaar

Oorzaak (bedragen x €1.000)	
<i>Cao loonstijging 2,6%</i>	
<i>FTE-stijging (402 FTE gemiddeld vs. 392 FTE gemiddeld 2019)</i>	
Stijging lonen en salarissen	1.875
<i>Stijging kosten personeel in loondienst</i>	1.875
Stijging kosten extern personeel	176
<i>Stijging netto kosten extern personeel</i>	176
Stijging overige personele kosten	245
<i>Daling reiskosten</i>	-147
<i>Stijging diverse personele budgetten</i>	66
<i>Daling werving en selectie</i>	-52
<i>Daling opleidingskosten</i>	-72
<i>Stijging wachtgeldkosten (toename wachtgelders)</i>	465
<i>Stijging transitievergoedingen</i>	9
<i>Overige daling van kosten</i>	-24
Stijging uitkeringen die personeelslasten verminderen (WAZO/WGA)	-47
Totaal	2.249

Afschrijvingen (11)	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Afschrijvingen op materiële vaste activa		
Afschrijvingen op materiële vaste activa	1.256	520
Afschrijvingen	1.256	520

De toename van de afschrijvingen wordt grotendeels veroorzaakt door investeringen in de staf- en werksystemen.

Huisvestingslasten (12)	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Huisvestingslasten, uitsplitsing		
Huurlasten	8.187	8.026
Onderhoudslasten (klein onderhoud)	2.475	2.155
Lasten voor energie en water	1.359	1.366
Schoonmaakkosten	685	662
Belastingen en heffingen	27	36
Huisvestingslasten	12.733	12.245

Overige lasten (13)		2020	2019
Bedragen x €1.000		Realisatie	Realisatie
Overige lasten, uitsplitsing			
Administratie- en beheerslasten	13.1	56.084	48.082
Overige lasten		56.084	48.082
Separate specificatie kosten instellingsaccountant			
Accountantshonoraria inzake het onderzoek van de jaarrekening		251	178
Accountantshonoraria		251	178

De in de tabel vermelde honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening hebben betrekking op de in dat jaar ten laste van de staat van baten en lasten gebrachte honoraria.

Specificatie Administratie- en beheerlasten (13.1)

Administratie- en beheerlasten	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Nationaal Programma en derde geldstroom projecten	8.879	4.685
Leesgehandicapten	11.692	11.734
Inkoop e-content	14.099	11.215
E-lending convenant	3.434	2.119
IT-kosten	7.008	6.436
Sectorkosten systemen	2.357	2.528
Aanschaffingen collectie	1.239	1.458
Algemene kosten	817	908
Communicatiekosten	304	387
Onderhoud en bindwerk collectie	90	152
Portfolio vernieuwing	766	1.386
Landelijke Stelseltaken	2.176	1.363
Lasten Stelseltaken reserve	-	562
Overige bedrijfslasten	860	1.200
Lasten Stelsel Digitale Inclusie	2.305	1.647
Lasten Leven Lang Ontwikkelen	58	302
Totaal	56.084	48.082

Toelichting op de Administratie- en beheerlasten

De stijging van de kosten in 2020 t.o.v. 2019 van het Nationaal Programma en derde geldstroom projecten wordt veroorzaakt doordat er in de uitvoering van Boeken, Kranten en Tijdschriften meer aan productie en digitalisering heeft plaatsgevonden. In het programma Metamorfoze is er voor €4.128K nieuwe verplichtingen aangegaan. Tevens zijn er meer extern gefinancierde projecten in 2020 gestart.

Door het coronavirus is er meer gebruik gemaakt van de digitale dienstverlening in e-books. Daardoor zijn de kosten m.b.t. E-Content in 2020 hoger dan in 2019. Voor het convenant E-lending is er in 2020 een subsidie ontvangen van €3.010K en is er €3.434K kosten aan auteursrechtenorganisaties uitgegeven.

Geormerkte gelden

In Administratie- en beheerslasten wordt een deel van de kosten van E-content, Leesgehandicapten en Collecties opgenomen. Deze kosten corresponderen met in de rijksbijdrage geormerkte budgetten. Zie onderstaande specificaties:

E-content	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	13.760	14.184
Lasten	15.115	14.612
Resultaat	-1.355	-428

Leesgehandicapten	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	12.176	11.776
Lasten	11.742	11.778
Resultaat	434	-2

Aankoop / digitalisering collecties	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	1.616	1.616
Lasten	1.329	1.610
Resultaat	287	6

E-lending convenant	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	3.010	-
Lasten	4.164	-
Resultaat	-1.154	-

Taalunie

Digitalisering	2020	2019
Bedragen x €1.000	Realisatie	Realisatie
Baten	765	768
Lasten	-768	-774
Resultaat	-3	-6

Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de KB van toepassing zijnde regelgeving: Regeling bezoldiging topfunctionarissen OCW-sectoren.

Het bezoldigingsmaximum in 2020 voor de KB is €201.000. Het weergegeven individuele WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 FTE.

Bezoldiging topfunctionarissen

Omschrijving	Gegevens					
(Fictieve) dienstbetrekking	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Aanhef	Mevrouw	De heer	De heer	De heer	Mevrouw	Mevrouw
Voorletters	E.J.B.	T.H.J	W.	K.	B.A.	F.J.
Tussenvoegsel	v.d.					
Achternaam	Knibbeler	Joustra	Stelt	Veling	de Graaf	Leeflang
Gewezen topfunctionaris	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Functie(s)	Algemeen Directeur	Voorzitter ABC	Lid ABC	Lid ABC	Lid ABC	Lid ABC
Aanvang functie	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	16-jun	1-jan
Einde functie	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec
Taakomvang (fte)*	1	-	-	-	-	-
Beloning	143.094	8.950	8.950	8.950	4.475	8.950
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	-
Beloning betaalbaar op termijn	21.329	-	-	-	-	-
Subtotaal bezoldiging	164.423	8.950	8.950	8.950	4.475	8.950
Onverschuldigd betaald bedrag bezoldiging	-	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging	164.423	8.950	8.950	8.950	4.475	8.950
Afwijkend WNT-maximum						
Individueel WNT-maximum*	201.000	30.150	20.100	20.100	20.100	20.100
Motivering overschrijding bezoldigingsnorm	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing	Niet van toepassing
Toelichting overschrijding bezoldiging						
Aanvang functie vorig verslagjaar	1-jan	1-jan	1-jan	1-jan	n.v.t.	1-jan
Einde functie vorig verslagjaar	31-dec	31-dec	31-dec	31-dec	n.v.t.	31-dec
Taakomvang (FTE) vorig verslagjaar*	1	_*	_*	_*	_*	_*
Beloning in vorig verslagjaar	145.495	8.950	8.950	8.950	n.v.t.	8.950
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen in vorig verslagjaar	-	-	-	-	-	-
Beloning betaalbaar op termijn in vorig verslagjaar	20.863	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging in vorig verslagjaar	166.358	8.950	8.950	8.950	n.v.t.	8.950

*De leden van het Algemeen Bestuurscollege zijn wettelijk de bestuurders van de organisatie. De omvang van de aanstelling is niet geregeld in het aanstellingsbesluit, maar is beperkt tot de in paragraaf 1.1 van het bestuursverslag genoemde vergaderingen en de daaraan gerelateerde voorbereiding/opvolging. Het Algemeen Bestuurscollege heeft in dat licht besloten om voor de leden van het Algemeen Bestuurscollege de volgende bedragen te hanteren als WNT maximum: de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

Verbonden partijen

De algemeen directeur (of 'bibliothecaris') van de KB is q.q. lid van de Raad van Toezicht (RvT) van Meermannno. De leden van het Algemeen Bestuurscollege van de KB zijn op verzoek van het ministerie van OCW de andere leden van de RvT van Meermannno. De KB heeft geen financieel belang in Meermannno en de centrale leiding van en verantwoordelijkheid voor Meermannno berust bij de directeur-bestuurder van Meermannno. Wel is Meermannno te zien als een verbonden partij. Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

Belastingen

Gezien de beperkte omvang van de contractactiviteiten ten opzichte van andere baten is de KB door de Belastingdienst aangemerkt als zijnde niet belastingplichtig voor de Vpb. Wij verwijzen voor de BTW status van de KB naar de toelichting op pagina 55.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum te noemen.

Ondertekening

Den Haag, d.d. 10 maart 2021

Algemeen Directeur:

dr. E.J. B. Knibbeler

Algemeen Bestuurscollege:

mr. T.H.J. Joustra (voorzitter)

prof. dr. B. A. de Graaf

W. van der Stelt

K. Amatmoekrim

A. Roeters

10. Overige gegevens

10.1 Controleverklaring

Op de volgende pagina e.v. vindt u de controleverklaring van onze onafhankelijke accountant, KPMG.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Algemeen Bestuurscollege van de Koninklijke Bibliotheek

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van de Koninklijke Bibliotheek per 31 december 2020 en van het resultaat over 2020 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT); en
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2020 rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 "Relevante wet- en regelgeving" van het Controleprotocol voor OWB-instellingen.

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2020 van de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag (hierna: de jaarrekening) gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2020;
- 2 de staat van baten en lasten over 2020; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol voor OWB-instellingen en het Controleprotocol WNT 2020 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Koninklijke Bibliotheek zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 1,0 miljoen voor de getrouwheid van de jaarrekening.
- Materialiteit van EUR 3,0 miljoen voor de financiële rechtmatigheid.

Kernpunten

- Naleving van de aanbestedingswet en -regelgeving.
- Verwerking en toelichting van de btw-positie.

Oordeel

- Goedkeurend voor zowel getrouwheid als financiële rechtmatigheid.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de getrouwheid van de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 1,0 miljoen (2019: EUR 1,0 miljoen). De materialiteit is gebaseerd op 1% van de totale begrote lasten, zijnde de bestedingen van de ter beschikking gestelde publieke middelen. De materialiteit voor de financiële rechtmatigheid is bepaald op EUR 3,0 miljoen. Deze materialiteit is gebaseerd op 3% van de totale (begrote) publieke middelen, zoals voorgeschreven in paragraaf 2.1.3 "Materialiteitstabel" van het Controleprotocol voor OWB-instellingen. In deze paragraaf van het Controleprotocol is tevens voor diverse posten/onderwerpen een specifieke materialiteit en specifieke rapportagegrens opgenomen, die wij hebben toegepast.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT die van toepassing is op het jaar 2020.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij hebben met het Algemeen Bestuurscollege afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 50.000 aan hen rapporteren. Wij rapporteren aan hen ook (kleinere) afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, waaronder de toelichtingsvereisten zoals deze gelden in het kader van de WNT.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2020 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Algemeen Bestuurscollege gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Naleving van de aanbestedingswet- en regelgeving

Omschrijving

De op de Koninklijke Bibliotheek van toepassing zijnde aanbestedingswet- en regelgeving is uitgebreid en complex. Gezien het belang van het voldoen aan de aanbestedingswet- en regelgeving voor de financiële rechtmatigheid hebben wij bijzondere aandacht gegeven aan het vaststellen van de naleving van relevante bepalingen van deze wet- en regelgeving.

Onze aanpak

De Koninklijke Bibliotheek heeft in 2020 na afloop van elk kwartaal alle bestedingen geanalyseerd op een juiste marktbenadering overeenkomstig de aanbestedingswet- en regelgeving.

Wij hebben door middel van deelwaarnemingen op de interne analyse en gevoerde gesprekken met inkopers, de leiding van de instelling en inspectie van relevante documentatie:

- de classificatie van de door de Koninklijke Bibliotheek als unieke aangemerkte diensten, waarvoor geen aanbestedingsprocedure behoeft te worden doorlopen, geanalyseerd;
- de aard en omvang van de afwijkingen nader onderzocht, alsmede onderzoek uitgevoerd naar eventuele andere mogelijke afwijkingen.

Onze observatie

De door ons geconstateerde afwijkingen en resterende onzekerheden vallen binnen de in het Controleprotocol voor OWB-instellingen voorgeschreven materialiteitsgrenzen voor financiële rechtmatigheid.

Wij hebben de geconstateerde afwijkingen en resterende onzekerheden gerapporteerd aan het Algemeen Bestuurscollege.

Verwerking en toelichting van de btw-positie

Omschrijving

De Koninklijke Bibliotheek ('KB') heeft in de toelichting op de jaarrekening onder 'Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen' een uitleg opgenomen over het geschil met de Belastingdienst onder het kopje 'De KB als btw-ondernemer'. Het geschil ziet toe op de vraag of de Koninklijke Bibliotheek kwalificeert als ondernemer in de zin van de omzetbelasting. De Koninklijke Bibliotheek kan op dit moment geen betrouwbare inschatting maken van de uitkomsten van dit geschil. De KB heeft derhalve de geclaimde btw-voorbelaasting van totaal EUR 4,3 miljoen (over de jaren 2019 en 2020) niet in mindering gebracht op de kosten, en het bedrag dat de Belastingdienst reeds heeft gerestitueerd als verplichting opgenomen in de balans per 31 december 2020. Daarnaast heeft de Koninklijke Bibliotheek geen vordering (bate) opgenomen inzake de geclaimde extra teruggave van indicatief EUR 10 miljoen.

Gezien de complexiteit, de omvang van de bedragen en de impact die de uitkomst van het geschil op de cijfers heeft, hebben wij hier in onze controle bijzondere aandacht aan gegeven.

Onze aanpak

Wij hebben tijdens de risicoanalyse kennis genomen van het standpunt van het management van de Koninklijke Bibliotheek en een gesprek gevoerd met de fiscaal adviseur die door de KB is ingeschakeld om haar belangen te behartigen.

In het kader van het verkrijgen van voldoende geschikt controlebewijs hebben wij ingediende bezwaarschriften en de correspondentie tussen de Belastingdienst en de KB geïnspecteerd, alsmede de betreffende btw-bedragen gecontroleerd aan de hand van de ingediende aangiften en bankstukken (waaruit ontvangsten blijken).

Onze observatie

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden vinden wij de inschattingen van het Algemeen Bestuurscollege redelijk en de huidige verwerkingswijze en toelichting passend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en op grond van de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.2.3 "Bestuursverslag" van het Controleprotocol voor OWB-instellingen is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.3 "Bestuursverslag" van het Controleprotocol voor OWB-instellingen en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.2.3 "Bestuursverslag" van het Controleprotocol voor OWB-instellingen.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het Algemeen Bestuurscollege op 1 juni 2019 benoemd als accountant van de Koninklijke Bibliotheek vanaf de controle van het boekjaar 2019 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van Organisaties van Openbaar Belang geleverd.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het Algemeen Bestuurscollege voor de jaarrekening

Het Algemeen Bestuurscollege is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de bepalingen van en krachtens de WNT.

Het Algemeen Bestuurscollege is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede balansmutaties in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 "Relevante wet- en regelgeving" van het Controleprotocol voor OWB-instellingen.

In dit kader is het Algemeen Bestuurscollege verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het Algemeen Bestuurscollege noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het Algemeen Bestuurscollege afwegen of de Koninklijke Bibliotheek in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het Algemeen Bestuurscollege de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het Algemeen Bestuurscollege het voornemen heeft om de Koninklijke Bibliotheek te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het Algemeen Bestuurscollege moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Koninklijke Bibliotheek haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het controleprotocol voor OWB-instellingen, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;

- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het Algemeen Bestuurscollege en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het Algemeen Bestuurscollege gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Koninklijke Bibliotheek haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het Algemeen Bestuurscollege onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. In dit kader geven wij ook een verklaring aan de Audit Commissie op grond van artikel 11 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van Organisaties van Openbaar Belang. De in die aanvullende verklaring verstrekte informatie is consistent met ons oordeel in deze controleverklaring.

Wij bevestigen aan het Algemeen Bestuurscollege dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het Algemeen Bestuurscollege hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Enschede, 10 maart 2021

KPMG Accountants N.V.

C. den Besten RA

11. Bijlagen

Bijlage A: KB-Indicatoren (p. 78-79)

Bijlage B: Bijzondere aanwinsten (p. 80-85)

KB- INDICATOREN

Deze indicatoren geven weer op welke manier de KB bijdraagt aan publieke toegang tot informatie, wetenschap, erfgoed en geletterdheid. We rapporteren over bereik, gebruik en tevredenheid over onze diensten en dienstverlening en over de groei van onze digitale en fysieke collecties. Op grond van de WSOB rapporteren we bovendien specifieke kengetallen voor de landelijke digitale openbare bibliotheek.

1. Bereik, gebruik en tevredenheid

Online Bibliotheek	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Alle diensten die onder het merk 'online Bibliotheek' worden aangeboden. Nieuwsbriefabonnees en volgers op de sociaal kanalen van de online Bibliotheek, Bibliotheek.nl en de Jeugdbibliotheek zijn niet meegenomen.	Bereik (dienst)	Percentage Nederlanders dat is bereikt (marktonderzoek).	16%	19% *	* onlinebibliotheek.nl (website + app), voornamelijk aantal bezoeken ligt hoger, maar vanwege de cookie-opt-in wordt sinds medio 2018 niet al het bezoek gemeten op onlinebibliotheek.nl en bibliotheek.nl. Bezoekcijfers zijn tevens niet ontdekkend.
	Bereik (web)	Totaal aantal bezoeken voor genoemde websites. ¹	-	5.934.873	
		Onlinebibliotheek.nl	4.018.878	3.763.318	
		Jeugdbibliotheek.nl	Niet beschikbaar	1.710.868	2.527.097
		Bibliotheek.nl	886.617	460.267	621.303
	Bereik (web)	Aantal raadplegingen titeldetailpagina's (TDP) van online Bibliotheek. ²	-	10.798.540	12.695.833
		Onlinebibliotheek.nl	10.611.284	9.846.102	11.197.512
		Jeugdbibliotheek.nl	Niet beschikbaar	477.057	804.887
		Bibliotheek.nl	840.362	475.381	693.434
		Aantal geleende e-books.	3.515.936	3.879.555	5.615.944
		Aantal uitgeleende luisterboeken.	1.213.714	1.821.640	2.519.220
					en luisterboeken samen, versus 1,2 miljoen uitleeningen van e-books vorig jaar. Mogelijk komt dit doordat de VakantieBieb zo kort na de ThuisBieb verscheen. Bovendien was het leenproces anders dan in andere jaren: er was een reviewfunctie en er moesten meer stappen
	Gebruik	Aantal uitleeningen via de VakantieBieb.	1.709.225	1.279.275	322.498
	Tevredenheid	Marktonderzoek.		7,3	
Delpher	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Alle diensten die onder het merk "Delpher" worden aangeboden (zie Delpher.nl). Uitgesloten van opname zijn: - Gebruik dataservices. - Linked data calls. - Geheugen van Nederland.	Bereik (dienst)	Percentage Nederlanders dat Delpher heeft bezocht (marktonderzoek).	4%	6%	Geen onderzoek plaatsgevonden
	Bereik (web)	Totaal aantal bezoeken voor genoemde websites en bronnen. ³	2.497.134	3.312.205	4.456.845
	Gebruik	Het gebruik wordt bepaald door "doorklik" om de content te meten.	16.592.443	38.348.060	57.860.856
	Tevredenheid	Marktonderzoek.		8,1	8,2
DBNL	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Alle diensten die onder het merk "DBNL" worden aangeboden. Uitgesloten van opname zijn: - DBNL-nieuwsbriefabonnees, - Gebruik dataservices, - Linked data calls	Bereik (dienst)	Percentage Nederlanders dat DBNL heeft bereikt.	9%	10%	Geen onderzoek plaatsgevonden
	Bereik (web)	Totaalaantal bezoeken aan dbnl.org.	4.170.106	4.689.828	5.221.053
	Gebruik	Aantal keren dat titels zijn opgevraagd.	9.364.212	10.067.420	10.989.013
	Tevredenheid	Klanttevredenheidsonderzoek.		8,1	Geen onderzoek plaatsgevonden
Aangepast Lezen	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Totaal aantal gebruikers/ leden van "Bibliotheekservice Passend Lezen (BPL)" en leden van de openbare bibliotheek die gebruik maken van de dienst "Passend Lezen". Voorwaarde voor gebruik/lidmaatschap is een verklaring Leesbeperking.	Bereik	Totaal aantal leden van BPL en leden van de openbare bibliotheken die gebruikmaken van de dienst "Passend Lezen". (Inclusief organisaties zoals school of verzorgingsstelsel).	43.227	46.370	53.009
		Aantal uitleeningen/streams geregistreerd door BPL. (Inclusief de streams via de dienst "Passend Lezen" en uitleeningen via de ob/dienst "Passend Lezen").	1.742.966	1.792.248	1.925.467
	Gebruik				Toelichting: in 2020 heeft een intensieve marketingcampagne plaatsgevonden waardoor het aantal leden t.o.v. de voorgaande jaren sterk gestegen is.
Kunst van Lezen	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
"Kunst van Lezen" is het preventieve onderdeel van het actieprogramma "Tel mee met Taal" van het kabinet. Samenwerking met Stichting Lezen (pervoerder) ten behoeve van de leesbevorderingsprogramma's BoekStart en de Bibliotheek op School (dBos). Aantal leesbevorderingsnetwerken en specifiekere in toenemende mate geletterdheidsnetwerken (daar vallen ook organisaties onder die rond basisvaardigheden, met name in gezinsverband, actief zijn).	Bereik	Bibliotheken die werken met BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma.	115	118	121
		Kinderen 0-4 jaar met BoekStart of een vergelijkbaar kinderopvangprogramma (inclusief uitgifte BoekStartkoffertjes voor baby's).	165.000	189.000	207.976
		Percentage professionals (locaties) in jeugdgezondheidszorg en kinderopvang in het werkgebied van deelnemende bibliotheken via het programma BoekStart en daarmee vergelijkbare programma's.	n.v.t.	n.v.t.	36,7%
	Bereik	Bibliotheken die educatieve dienstverlening bieden aan het primair onderwijs in hun werkgebied, de Bibliotheek op school (dBos) of een vergelijkbaar programma.	123	127	130
		Bereikte basisscholen met de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma.	3.043	3.213	3.447
		Leerlingen 4-12 met de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma.	655.000	698.000	713.529
	Bereik	Bibliotheken die educatieve dienstverlening bieden aan voortgezet onderwijs in hun werkgebied op het gebied van leesbevordering via de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma.	Andere indicatoren	Andere indicatoren	122
		Leerlingen 12-18 met leesbevorderingsprogramma's via de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma.	Andere indicatoren	Andere indicatoren	506.204
		Aantal bibliotheken dat educatieve dienstverlening zoals de Bibliotheek op school aanbiedt aan onderwijsinstellingen in het beroepsonderwijs (mbo, pabo en lerarenopleiding).	Andere indicatoren	Andere indicatoren	23
	Bereik	Bibliotheken met een educatieve gezinsaanpak specifiek voor taalarme gezinnen.	Andere indicatoren	Andere indicatoren	65 ¹
		Laagtaalvaardige ouders met taal- en leesactiviteiten (moet nog onderzocht worden).	Andere indicatoren	Andere indicatoren	Andere indicatoren.
Basisvaardigheden	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Het nationale programma de "Bibliotheek en basisvaardigheden" is bedoeld om bibliotheken te ondersteunen bij het organiseren van diensten voor mensen met beperkte taal- en digivaardigheden.	Bereik	Aantal bibliotheken dat deelneemt aan convenant Belastingdienst.	129	Totaal aantal bibliotheken is 145 (89%)	130 Totaal aantal bibliotheken is 145 (90%).
		Aantal bibliotheken dat deelneemt aan "Digitale inclusie".	129	Totaal aantal bibliotheken is 145 (89%)	130 Totaal aantal bibliotheken is 145 (90%).
		"Kwaliteitsimpuls laagtaalvaardige ouders".	n.a.	n.a.	n.a.
Fysieke Bibliotheek	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Fysieke diensten. Boekenbalie (uitleen); studieplek en aantal pashouders (OCW).	Bereik	Aantal bezoeken aan de bibliotheek (KB).	77.576	76.525	28.046
	Gebruik	Aantal uitleeningen/ verstrekken van publicaties.	90.855	82.265	39.609
Toegang tot wetenschappelijke informatie	Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Goede bewegwijzering naar wetenschappelijke informatie, zowel Open Access, als gelicenseerd materiaal, voor een breed publiek. Gericht op het helpen van mensen die toegang willen tot wetenschappelijke informatie, maar geen toegang hebben tot de UB-licenties.	Bereik	Dataservices (aantal onderzoeksprojecten en erfgoedinstellingen dat gebruik maakt van onze data).		35	32
		Aantal geleverde publicaties via IBL.	14.403	7.715 ⁴	4.119
		Totaal van alle onderstaande licenties (totaalaantal unieke titels dat geraadpleegd is).	65.643	94.221	101.105

2. Toename

Digitaal Magazijn		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Alle publicaties die in het Digitaal Magazijn opgeslagen zijn. Toename aantal titels: -titelniveau voor boek of krant - artikelniveau voor institutionele repositories (IR)-content (universiteitsbibliotheken) - websites - gedigitaliseerde publicaties Dit betreft zowel de gedigitaliseerde collectie als born digital materiaal waarbij we uitgaan van titels.		Som toename born digital publicaties.	697.750	264.482	923.232	
	DM-monografieën/ boeken	Toename monografieën/ boeken (exemplaren).	11.186	23.815	21.651	
		Totaal aantal monografieën/ boeken (exemplaren).	37.266	61.081	82.732	
		Toename periodieken (titels).	239	261	334	
	DM-periodieken	Totaalaantal periodieken (titels).	11.805	12.066	12.338	
		Toename publicaties IR.	671.108	223.725	898.448	In 2020 zijn aanzienlijk meer IR- publicaties verwerkt.
	Institutionele Repositories (born digital)	Totaalaantal publicaties IR.	671.108	894.833	1.793.281	
	Webarchief (born digital)	Totaalaantal gearchiveerde websites.	15.217	16.681	20.199	
	Toename aantal beschikbare gedigitaliseerde publicaties (monografieën en periodieken) via Delpher	Som toename publicaties digitalisering.	135.407	465.688	536.526	
		Toename digitalisering monografieën/ boeken (incl. Google).	125.813 ⁷	300.000	81.990 ⁷	Bij benadering.
		Toename digitalisering periodieken (Het voglende wordt geteld: - Edities (kranten). - Afleveringen (tijdschriften).	9.564 ⁷	165.688	454.536	Bij benadering.
Fysieke Magazijn		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Totaal toename aantal fysieke monografieën/ boeken en lopende periodieken.	FM-monografieën/ boeken (exemplaren)	Toename aantal beschikbare fysieke monografieën/ boeken.	44.888	52.184	19.749	Afname sterk beïnvloed door Corona.
		Totaal aantal lopende periodieken.	8.429	8.339	6.992	
Aangepast Lezen		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Toename collectie "Aangepast Lezen".						In 2020 is de collectie "Aangepast Lezen" uitgebreid met de audiocollectie "Aangepast Lezen". Dit wordt veroorzaakt door EAC import (in project Een Audio Collectie; uitwisseling audiottitels tussen de Vlaamse bibliotheek Luisterpunt en BPL) van Vlaamse titels.
		Omvang van de collectie.	86.426	101.214	115.800	
Nationale Bibliografie		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Nationale Bibliografie; aantal in Nederland gepubliceerde fysiek, digital born.		Totaal aantal titels in de Nationale Bibliografie.	2.691.060	2.748.777	2.818.022	

3. Algemeen

KB nationale bibliotheek		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Bekendheid.		Percentage Nederlanders dat de Koninklijke Bibliotheek kent.	32%	Geen onderzoek plaatsgevonden.	27%	Het eerste cijfer uit 2018 (12%) is gecorrigeerd t/m andere onderzoeksmethode. Het cijfer uit 2020 kan worden vergeleken met een 0-meting
Binding.		Positie top 100 sterkste overheidsmerken.	52	Geen onderzoek plaatsgevonden.	n.v.t	
Infrastructuur en netwerk		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
Deelname landelijke digitale infrastructuur (LDI).		Aantal deelnemende bibliotheken.	147	144	142	
		Gebruikers WaaS.	85	90	93	
		Gebruikers NBC+.	n.a.	138	136	
		Leveren DWH.	94	125	142	
Deelname Delpher		Aantal erfgoedinstellingen dat in Delpher publiceert.	107	149	160	
Groene KB		Wat	2018	2019	2020	Opmerkingen
CO2 footprint van de KB.		CO2 footprint KB-breed/ per organisatieonderdeel.				Start in 2021.

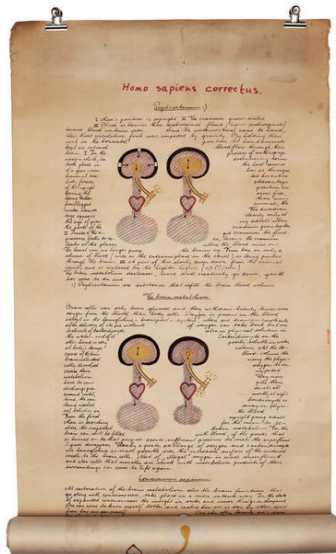
Bijlage B: Bijzondere aanwinsten 2020

Versie 22 febr 2021

Middeleeuwse handschriften

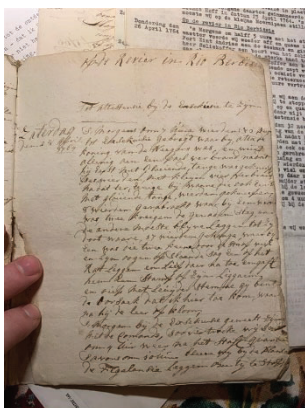
Na in 2020 een paar keer last te hebben gehad van kapitaalkrachtiger tegenbieders, lukte het op de valreep alsnog om een middeleeuws handschrift te redden uit den vreemde. Op 11 december verwierf de KB op een veiling in New York een Middelnederlands getijdenboek met miniaturen door de Meesters van Zweder van Culemborg. Kunstenaars uit deze stijlgroep werkten in Utrecht rond 1430.

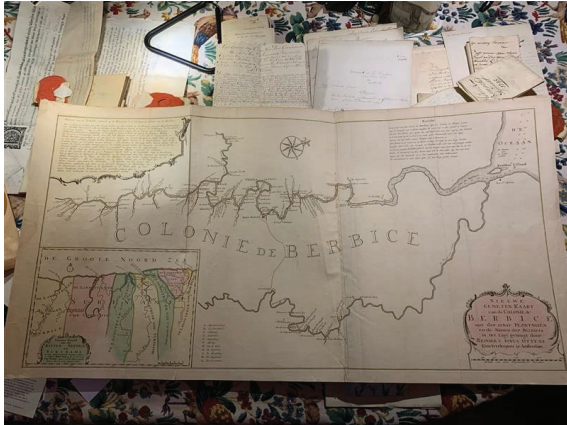
Na-middeleeuwse handschriften

Najaar 2020 kocht de KB bij een Canadees antiquariaat een handschriftrol van de Amsterdam provo-bekendheid Bart Huges. Huges, toen een student geneeskunde, boorde in 1965 een gat in zijn hoofd omdat hij overtuigd was van de voordelen van trepanatie. Het gat in zijn hoofd zou geestverruimend werken en ook resulteren in een betere gezondheid. In de rol, 286 cm lang en getiteld: Homo Sapiens correctus, legt Huges zijn ideeën uit. Hij maakte maar enkele van deze rollen die nu verspreid zijn in de wereld. De rol is een prachtig voorbeeld voor de cultuuruitingen binnen de protestbewegingen van de jaren 1960.

Najaar 2020 kocht de KB bij een Utrechts antiquariaat het dagboek van Adrianus Boonacker (1739-1818), samen met enkele van zijn persoonlijke documenten. Boonacker was luitenant in het infanterie-regime van kolonel Jan Marius de Salve en reisde met het regiment naar Berbice in 1763, om op de Nederlandse plantages aldaar de slavenopstand neer te slaan. Het dagboek is erg expliciet in het beschrijven van het neerslaan van deze opstand. Door deze aanschaf bezit de KB een van de belangrijkste documenten met betrekking tot een zwarte bladzijde uit de Nederlandse geschiedenis. Het handschrift zal ook een rol krijgen in de KB-tentoonstelling over het slavernijverleden in 2021.

Najaar 2020 kocht de KB bij een Noord-Hollands antiquariaat een van de laatste brieven van admiraal Maarten Tromp (1598-1653). Op 8 augustus 1653 schreef Tromp de brief naar de Staten Generaal, met een verslag over de schermutselingen met de Engelse vloot. De uiteindelijke confrontatie met die vloot, de Slag bij Ter Heijde van 8 tot 10 augustus 1653, zou uiteindelijk tot zijn dood leiden. Het is nog maar de tweede brief van Tromp in het bezit van de KB.

Oude Drukken

In 2020 zijn ruim 250 nieuwe oude drukken aangeschaft. Een exact aantal is niet te geven omdat vanwege de coronaperikelen een deel van de nieuw aangeschafte werken nog niet beschreven is.

De bijzonderste aanschaf voor de oude drukken is ongetwijfeld een vroeg zestiende-eeuwse reisgids waarin vermeld wordt hoeveel aflaten men in Rome kan verdienen. Deze gids verschenen vlak voordat Luther zijn stellingen tegen de aflaten uitbracht: *Dyt is den aflaet ende ghenaden van allen stacien binnen ende buten der heiligher stadt van Romen dat ganse jaer doer sijn te verdienen*. [Deventer, Jacobus de Breda, ca. 1516]. Ook vroeg-zestiende-eeuws is *Die spiegel der volcomenheit*. Leyden, [Hugo Janz. van Woerden?], 1502.

Er werd 1 incunabel aangeschaft: ALEXANDER DE VILLA DEI and Johannes SYNTHEN. [Doctrinale part 1, with the commentary by Johannes Synthen]. Deventer, Jacobus de Breda, [tussen 5 April and 21 May 1490].

In 2020 werden minimaal 17 unieke almanakken aangeschaft, waaronder een miniatuur *Zaagmans Almanach, op 't jaer ons heeren Jesu Christi 1683. Na de nieuwe en oude-stijl. Met de jaer, paarde, beeste, en leer-marckten* door D.R. van Nierop. [Amsterdam], by Gillis loosten Zaagman, [1683] in een prachtige band en een *Comptoir almanach op 't schrickel-jaar onses Heeren Jesu Christi M.DC.LXXXVIII. na de nieuwe en oude-stijl. Voorsien met de jaar-marckten, paarde, beeste, en leermarkten* door Pieter Rembrantsz van Nierop. - t'Amsterdam, Gillis Joosten Zaagman [1688] en een *Nieuw Geinventeerde Koopmans Comptoir- en Schrijf-Almanach, Op het Jaar onzes Heeren Jesu Christi MDCCXCIV* door Meyndert van Dam. Amsterdam, d'Erfgen: van de Wed: C. Stichter, (1793) eveneens met een mooie band.

De collectie werd ook uitgebreid met 3 liedjes op éénzijdig bedrukte vellen, geschreven waren ter gelegenheid van de sodomieprocessen die plaatsvonden in de Republiek in de jaren 1730-1733:

- *Een nieuw liedt van het regt of justitie, dat op maandagh den 17 july 1730. binnen de stadt Rotterdam is gedaan* 's Gravenhage, Cornelis van Zanten, [1730]. *Een nieuw liedt van het regt ofte justitie, dat op maandag den 24. july 1730. binnen de stadt Delft is gedaan.* 's Gravenhage, Cornelis

van Zanten, [1730]; *Een nieuw liedt van het regt ofte justitie, dat op vrydag den 21. juli 1730. voor den ed: Hove van Hollandt in 's Gravenhage is gedaan*. In 's Gravenhage, Cornelis van Zanten, [1730].

Ook werden er 4 kinderboeken verworven die gedrukt zijn voor 1800: M. Perrault, *Histoires ou Contes du tems passé. Avec des moralites*. Nouvelle edition. À La Haye, 1742 ; *Extra fraai kinder prent-boek, zynde voorzien met differente afbeeldingen, benevens verscheide beesten en vogelen*. Alle in hout gesneden door H. Numan. Waar agter ook gevoegd zyn *De zeven wonderen der waereld*, door wylen C. van Sighem. Rotterdam, Jacobus Thompson, [ca. 1790]; Monsieur De La Fontaine, *Novveaux contes*. Amsterdam, Cornelis Jansz. Zwol, 1676 ; Joh. Amos Comenius, *Vestibulum novissimum linguæ Latinæ = longste Portael van de Latijnsche tale* 't Amsterdam, Zacharias Webber, 1651.

De KB-collectie werd uitgebreid met 2 « zegepralende » oude drukken. Een tweetalige uitgave over buitenhuizen aan de Vecht: *De zeegepraalende Vecht, vertoonen verscheide gezichten van lustplaatsen heerenhuysen en dorpen; beginnende van Utrecht en met Muyden besluytende*, met gravures van D. Stopendaal en anderen. Amsterdam, Frederik Willem Grebe, 1772 en een uit het Frans vertaalde roman: Mevrouw van R. R., *De zegepralende natuur, of De gevallen van mevrouwe de mark-gravinne van [*]*. Dordrecht Hendrik de Koning, 1779. 5 delen.

Hierna nog 6 andere unieke oude drukken die voor de KB verworven werden:

- Een boek van belang voor de geschiedenis van de slavernij: *Reglement. Of Ordre waarna een ieder colonier en ingezeeten dezer colonie Surinamen in cas van alarm wegens buitenlandsche vyandern zig stiptelyk zullen hebben te gedragen*. Herdruk. Paramaribo, Herdrukt ter geprivilegeerde drukkerij van A.T. Bordas, [ca. 1800]

- Een toverboek: *Den sack der konsten, uyt den Itataliaens, Franchoys ende Duytsch vergadert, met schoone remedien ende medecynen, die gheprobeert zijn. Seer profytelyck voor jonghelinghen, joncvrouwen, van wat state, qualiteyt oft conditie die moghen zijn*. Vermeerderde herdruk. Amsterdam Teunis Willemszoon, 1616.

- Een bijzondere uitgave van Jacob Cats: Jacob Cats, *Bie-boek, hoofdzaekelyk behelzende hoe eenen voorzigtigen bie-houder zig zal schikken om 't meeste voordeel daer uyt te trekken, als ook hoe hy zig zal wapenen tegen de quaed-doenders, gemaakt volgens de wetten der natuer en natuerlyke zaeken*. Waer by gevoegd is J. Cats *Tachtig-jaerig leven, en huys-houding, of kort begryp van het buyten-leven op Zorg-vliet*. Te Amsterdam, by Cornelisz Jansz. Boekverkooper; Gend, P.A. Kimpe ..., [ca. 1800].

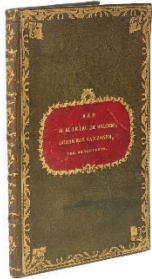
- Een meertalige, bijzondere atlas: G. Hornius, *Description exacte de l'univers, ou l'Ancienne geographie sacrée et profane. Précédée d'une introduction a la geographie ancienne ...* par George Hornius. - A La Haye, Pierre de Hondt, [1740-1741].

- Een verzameling met 50 portretten van belangrijke mensen: *De konst-kamer der allerschoonste portraitten van verscheide prinsen en prinsessen, doorlugtige mannen, vermaarde schilders en andere*. Geschildert door den vermaarden Antoni van Dyck. 's Graavenhaage, Alberts en Van der Kloot, 1728.

- Een zeldzamen uitgave van Defoe, Daniel, *La vie et les aventures surprenantes de Robinson Crusoe*. 3e druk. Amsterdam, L'Honoré and Chatelain, 1721-1727. 3 delen, 1 deel van deze editie onbekend, 1 deel niet in Nederland, 1 deel in de STCN. Met 2 uitslaande kaarten, 3 titelprenten en 16 boekillustraties.

Boekbanden

In het najaar van 2020 kocht de KB een exemplaar van de *Egtzang* die Hieronymus van Alphen zelf schreef voor zijn huwelijk, in mei 1781, met Catharina Geertruida van Valkenburg. Het werkje liet hij binden in groen en rood leer, met decoraties in goud. Dit exemplaar was voor zijn schoonmoeder M.M. Le Leu de Wilhem, Douariere Van Zanen.

Collectie Koopman (Franse literatuur, typografie en kunstenaarsboeken)

De Engels/Franse drukker/kunstenaar Michael Caine geeft talloze veel cursussen aan jongeren en samen met leerlingen van het Lycée Eugène Hénaff in Bagnolet maakte hij in 2019 *Tant de mains pour transformer ce monde, et si peu de regards pour le contempler, ofwel: So many hands to transform the world, and so few regards to contemplate it*. Het bevat tevens een letterproef van het Atelier de la Cérisaie. Het betreft nr. 9 van een oplage van 20 op Fabriano Ingres ivoire, gesigneerd door Caine.

De Franse drukker/uitgever Iliasz (Ilia Zdanevitch, van Georgische origine) is tegenwoordig een internationaal erkende typografische grootmeester. Van hem zijn inmiddels drie uitgaven in de Collectie Koopman verzameld, de laatste werd dit jaar gekocht, en heeft net als Caines boek een erg lange titel: *Récit du nord et régions froides pour l'entrée des baillifs de Groenland et Frizland au grand bal de la douairière de Billebahaut*. Het dateert uit 1956 en bevat behalve een aquatint van Camille Bryen ook een proefdruk ("État du nord") gedrukt in oker, gesigneerd door Bryen en gemarkeerd: "épr. [épreuve] d'artiste".

Moderne Bijzondere Uitgaven (1801-heden)

De moderne bijzondere uitgaven zijn met honderden uitgaven uitgebreid: rijmprenten van Vasalis, verboden boeken uit Indonesië, luxe uitgaven, efemere publicaties van provo, stencils en kunstenaarsboeken, zoals een fotoboek over het ouderlijk huis van Arnon Grunberg. Bijzonder is Elizabeth Tonnard's *One Swimming Pool*, een draagbaar zwembad dat op een boekenplank past,

gebaseerd op Ed Ruscha's klassieke jaren-zestig uitgave *Nine Swimming Pools and a Broken Glass*. Dit was het enige werk van Tonnard dat we nog niet hadden, het is nergens anders in Nederland aanwezig en het is een van de twee exemplaren in Europa – de andere acht werden in Amerika verkocht.

Dat geldt ook voor veel uitgaven van M.C. Escher, wiens boeken en prenten voor astronomische bedragen aan Amerikaanse verzamelaars worden verkocht. Bij veilinghuis Bubb Kuyper in Haarlem kocht de KB Eschers eerste boek met prenten, een modernistisch embleemboek: *XXIV emblemata, dat zijn zinne-beelden* (1932). Het boek komt bijna nooit meer op de markt en dit exemplaar is bijzonder puntgaaf; bovendien is elke prent door Escher gesigneerd.

Vijf jonge Rotterdamse kunstenaars – door de coronacrisis zonder inkomen – richtten tijdens de eerste lockdown een tijdschrift op. Gedrukt in beperkte oplage in risoprint, biedt *Pandemie Magazine* een artistiek en geestig inblikje in de dagelijkse coronarealiteit: mondkapjes, wc-rolhamsteraars en ouderenuurtjes in de supermarkt. Er verschenen in 2020 vijf nummers.

Kinderboeken

Het coronavirus zette de wereld op zijn kop, maar er bleken weinig kinderboeken over corona beschikbaar te zijn via reguliere uitgevers. Creatieve ouders, leraren en organisaties sprongen in dat gat en maakten zelf prentenboeken om het coronavirus en de gevolgen ervan uit te leggen aan kinderen. De collectiespecialist spoorde deze boeken en hun makers op via lokale nieuwsberichten en social media. De kleine maar belangrijke collectie van circa 30 boeken geeft een treffend beeld van deze bijzondere tijd: ze gaan over onzekerheid en verdriet, over maatregelen zoals handen wassen en afstand houden, over gevolgen als niet naar school kunnen en niet mogen knuffelen, maar ook over de fijne dingen die wél kunnen, zoals elkaar opbellen en kaartjes sturen. Op de [KB-website](#) staat een overzicht van alle coronakinderboeken.

Retro collectievorming

Bij de overgang van 2019 op 2020 ontving de KB een vrijwel complete collectie van de Muziekkunstkalender die tussen 1913 en 1934 door de Haagse uitgever Kruseman werd uitgegeven. De kalender bevatte jaarlijks 27 kalenderbladen met portretten en biografieën van componisten en musici. Vanaf 1915 konden de gebruikers van de Muziekkunstkalender kalenderbladen in een *Album behorende bij den muziekkunstkalender* plakken. Kalenders die nog geheel compleet zijn, waren daarom tot op heden vrijwel niet te vinden.

Digitale collectie

In mei 2020 werd het tijdschrift [Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift](#) (1891-1940) gecompleteerd in de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren ([DBNL](#)). In deze voorloper van het huidige *Elsevier Weekblad* was veel aandacht voor destijds bekende literaire namen én jong talent. De vijftig jaargangen geven daarnaast een interessant beeld van de ontwikkeling die publiekstijdschriften in deze periode doormaakten.

In augustus 2020 kwamen de zeven jaargangen van het avant-gardetijdschrift [Gard Sivik](#) (1955-1964) online beschikbaar in de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren ([DBNL](#)). Hoewel het tijdschrift werd opgericht in België, was het ook van groot belang voor de Nederlandse literatuurgeschiedenis als broedplaats voor jong talent en experiment.

In februari 2020 is begonnen met het collectioneren van Covid-19-gerelateerde websites en website-onderdelen voor het KB-webarchief. Deze deelcollectie telt inmiddels 350 webadressen, niet alleen overheidswebsites, maar nadrukkelijk ook kritische geluiden en particuliere initiatieven. De selectie voegen wij toe aan de Covid-19-webcollectie van het IIPC (International Internet Preservation Consortium). Daarbovenop archiveert het IIPC ongeveer 100 Nederlandse webadressen die de KB niet kan archiveren. In oktober brachten de collectiespecialist en de conservator digitale collecties kennis over de deelcollectie naar buiten in een omvangrijk NRC-interview.